لیلی دښته

سترګو لیدلی حال

لیکوال

محمداجان یار

HTTPS://T.ME/ASAD_AL_KHORASANI93

بسم الله الرحمن الرحيم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم :: ليلی د ښته، سترګو ليدلی حال

ليکوال :: محمد اجان يار

خپروونکی :: د پښتونخوا د پوهنې د ېره ــ پېښور

چاپ وار :: لومړی

چاپ نېټه :: 1383ل/2004م

چاپ شمېر :: 1000 ټوکه

کمپوزر :: شفق

ګرانو لوستونکیو !

زموږ د ګران هېواد تېرې ناخوالې او ځینې ژوندۍ کیسګې راته رڼې رڼې ګوري. باور وکړئ، چېرې د لیکوالۍ پخوا نه وم ورغلی. یوازې به مې شعرونه کله ناکله لیکل، خو د کله نه چې دا پېښځه ویشت کلنه غمیزه پیل شوې ده، زه بې دې ته اړ ایستی یم، چې د خپل هېواد او ولس د پېښو خام انځور په کاغذ اوباسم.

د لیکوالۍ لوړ هنري انداز نه لري، خو صرف یوازې ستاسې نظر د لیلی دښتې ته اړوم. کومې زیاتې خبرې پکې نشته دی، د شمس الدین اکا د سترګو لیدلی حال دی.

ستاسې د وطن د لیلی په دښته کې.

محمد اجان یار

کولن، جرمني

حاجي ګل تازه له وطن نه راغلی و. ستړي مشي مې ورسره وکړه، د کلي نور خلک هم د هغه ستړي مشي ته راغلي وو. ماته يې په غوږ کې وويل: دا خلک چې ولاړل، بيا به درسره خبرې وکړم. وړاندې د کټ لنګې ته مې تکيه وکړه، ناستو کسانو خپلو کې ډېر څه سره ويل. ماته تمه پيدا شوه، زړه کې مې له ځان سره ويل: لکه چې حاجي ګل نوې کيسې له ځان سره راوړې دي. چا راته د چاى پياله ونيوه او يو غړپ مې ترې وکړو. مخکې راغلي کسان وار په وار پسې وتل، ترڅو چې ټول ولاړل. هغه له دروازې نه په منډه راستون شو، په دوه ګامه زما خواته راورسېد، لومړى مې ترې پوښتنې د هغه د کورنۍ د غړو وکړه. خوله يې ونيوه، د روغ ناروغ سم ځواب يې رانه کړ.

ما وې: څنګه غړه کنده شوې خبره کوه، هو رښتيا تا ويلې دا خلک ولاړ شي بيا به درته يو څه خبرې وکړم. هغه څه خبرې دي؟

هغه لومړى سوړ اسويلى ويوست، لږ غلى شو بيا يې داسې وويل:

د ويلو کيسې نه دي. زه خوا ته ورنږدې شوم، ما وې اوس به بيا څوک راشي، هله ماته کيسه کوه. ويلې قسم دې ماته چې چا دغه کيسه کوله، د سر ويښتان مې نېغ ودرېدل ده وى. جلال اباد کې دا يوه اوونۍ مخکې زموږ د يوه خپلوان دوکان مخې ته د سپينې ږيرې يو سړى چوپ ناست و. زه په ډېر ادب سره د هغه خواته ورنږدې شوم، ما وې کاکا جانه د کوم ځاى يې؟.

هغه يو لاس په امسا ايښى و، ويلې بچيه زه د مومندرې يم، خو په مزارشريف کې مې مځکه او کور شته دى. د سپين ږيرې زړه ډک و، سم راته راګويا نه شو. زه ورنږدې شوم، ورته ومې ويل: کاکا جانه که تکليف درته نه وي، ټوله کيسه راته وکړه. ده ويلې وړوکى وم، مور مې پخوا له ځان سره بيولى وم، پلار مې څو کاله پخوا ترکستان ته تللى و، زه او مور مې پسې وروسته ولاړه.

وزير محمد ګل خان مومند دې خداى وبښي، ډېر پښتانه يې قطغن زمين، مزار شريف، کندز، بغلان او پلخمري ته انتقال کړي وو. شېرخان ناشر، نازکمير دوى کندز اباد کړى و، هغوى هم پښتانه ورانتقال کړي وو. شاړې مځکې ابادې شوې وې، پلار مې دې الله په جنت کړي، ويل به يې لومړى دا ټول کندز شاړ او ځنګل زار و. د وخت په تېرېدو سره ورته خلک راتلل او شاړې مځکې يې ابادولې. تاجکو، ازبکو او لږه کيو ترکمنو هم پکې ځاى پرځاى کلي ودان کړل. لارې او سړکونه ويستل‌شول، د خلکو تګ راتګ زيات شو.

بچی مور مې راته ویلې ایله د دري کالو به وې، چې د (لته بند) په لاره په یوه زوړ واګون ګاډي کې پلخمري ته په دوه شپو او دوه ورځو کې ورسېدو او دا یې هم ویل، چې په زیاته لاره باندې مې په خره وړی وې. د هغې وخت سړکونه خو د نن په شان نه وو ، دلته بند او د واب میخ زرین لارې خو په غرونو کې په کړپو او ګړنګونو کې تللې وې. په زیاتو ځایونو کې به خلک له موټر نه کوزېدل او پخپلو پښو به تلل. په څو شپو ورځو کې به قطغن ته واوښتل. په دغو مځکو کې تګ راتګ ځکه سخت و ، چې شرمخانو او لېوانو به خلک داړل. د خلکو تګ راتګ ډله ییز و ، څو تنه به سره یوځای کېدل بیا به له یوې سیمې نه بلې سیمګې ته تلل. وروسته بیا یو نیم ګاډی (موټر) پیدا شو. سړکونه ووهل شول، د خلکو لېږد بېدنه لږه اسانه شوه. بچی زما لږ لږ یاد پږي، چې لومړی موږه په پلخمري کې اوسېدلو. زه چې کله رابوټکی شوم، په ښو بدو وپوهېدم، پلار مې په حق ورسېد. هغه مې مومند درې ته راوړ، څه موده پس مې مور مړه شوه، هغه مې هم خپلې هدیرې ته راوړه. څه پیسې مې چې درلودې، د مور و پلار په مړینه کې ولګېدې. زه له یوه ورور او دوه خوېندو سره پاتې شوم. له بغلان نه مو کندز ته د تلو نیت وکړ. پخپلو پښو تر کندوزه ولاړو. په دوه ورځو کې تر کندوزه ورسېدو. موږ په کندوز کې پوره یو کال تېر کړ. د خلکو سره به مې د شاړو مځکو په ابادولو کې کار کاوه. هغوی به غله دانه راکوله، یو کال وروسته بیا مزارشریف ته کډه شوو. د منې شپې ورځې وې، هوا مخ په یخېدو وه، هلته مو یوځای او بل ځای شپې ورځې تېرولې، ترڅو چې یوه وطندار له ځان سره شولګرې ته بوتلو او هلته مو واړول. په دغه وخت کې مې ورور زلموټی شوی و ، خوېندې مې لا وړې وې.

څو کاله مې له یوه ارباب سره کار کاوه. ورور مې هم راسره په کار کې بوخت و. هلته د ناقلینو لوی کلی اباد شوی و. شاوخوا نور د پښتنو کلي اباد شوي وو. هر چا ځانته مځکه اخیستې وه، باغونه جوړ شوي وو ، هره خوا ښه شنه ښکارېده. په درې کالو کې مې یو څه پیسې پیدا کړې، مځکه مې واخیستله، ما هم ځانته کلا جوړه کړه. د کلا مخې ته مې باغ او باغچه جوړه کړه. ځانته مې واده وکړ. ورور ته مې هم کوژده وکړه. لږه موده پس مې څو استحقاقه ځمکه نوره واخیستله پوره غله دانه به کېدله. مالداري مې ډېره وه.

په دې وخت کې یې رانه اوبه وغوښتې ویلې: بچیه که تکلیف کېږي نه، یو کټوری اوبه خو راکړه.

ما ورته یو جام اوبه راوړې، هغه په یوه ساه اوبه وڅښلې. جام مې ترې ونیوه، ما وې کاکا جانه ستا نوم څه دی؟

ده ویل خاورې شمس الدین.

ښه کاکا کیسه کوه.

ویلې: خدای ښه مالداري او زمینداري راکړه. ورور ته مې داسې واده وکړ، چې دوه شپې او ورځې مجلسونه کېدل، خوېندې مې هم واده شوې، الله رابانـدې ښې شپې ورځې راوستې. هغه لړ غلی شو، بیا یې وویل خو اوس.. ! زر زر یې سترګې ورپولې، په ډېره یې لاس تېر کړ، په دغه حالت یې زما شک پیدا شو، ما وې کاکا جانه ولې؟ اوس څنګه؟ هغه بیا خپل سر واړاوه راواړاوه، وې ویل بچیه ورک یې کړه، په اوس خبرو کې څه خوند نشته دی.

په دې وخت کې دوکاندار یوه پیاله چای ورته راوړ، ما ورته د چایو پیاله ورکړه، هن کاکا جانه دا چای وڅښه، خو اصلي کیسه به راته خامخا کوې.

هغه دوه درې ګوټه له پیالې نه وکړل، خپل څادر یې د کوناټې نه لاندې کړو، وې ویل:

په اوسنیو کیسو کې ټولې بدبختیګانې دي، ښه څه پکې نشته، په غېر له بدو پېښو نه. غوړ ونیسه اوس به درته یو ازې خپله کیسه او د سترګو لیدلی حال ووایم.

زما درته غوړ دی کاکا جانه، کیسه کوه.

بچیه بلا دې واخلم رښتیا ده، چې د ظاهر شاه باچاهي ډېره ښه وه، ارامه ارامي وه، هر چا ښه هوسا ژوند درلود، دا خبرې نه وې، له داود خانی نه نیولې ان ترننه پورې یوه ورځ له بلې نه بدتره ده، جګړې دي، مرګونه دي، د کلیو او ښارونو ورانول دي، دا څه بدحال دی. موږ خو له پلار نیکه نه مسلمانان یوو، په همغه پخواني اسلام باندې مو ښه ټینګه عقیده ده. اوس خو هرڅه بدل شول، د طالبانو په وخت کې خو بیخي بل ډول کارونه وشول، ډېره لنډه ده، ډېره اوږده کړه. د اسلام دین یې په ډېره پورې غوټه کړو. اخر بې داسې کانې وکړې، چې د افغانانو تاریخ او فرهنګ یې په سین لاهو کړو د ټولې دنیا پام یې ځانته راواړاوه، نتیجه یې دا شوه، چې امریکا او انګرېزان یې راوخوځول او زموږ ملک یې پرې ونیو. په دې وخت کې یې شاوخوا پام وکړ، وې ویل: له ډاره څه نشو ویلی، زړونه مو له سرو وینو نه ډک دي. اصلي خبرې ته راځم.

درې میاشتې مخکې مور د بلخ په شولګره کې وو ، حالات ورځ په ورځ رابانددې خرابېدل. جګړه له یوې ورځې بلې ته ښه تودېدله. امریکایان او انګرېزان چې کله مزارشریف ته راورسېدل، په طالبانو یې سور اور راښکته کړ. شمالي ټولواله د دوستم ملېشې د امریکایي قواوو سره یوځای په طالبانو لاس پورې کړ، ښار یې لوټې لوټې کړو ، ویل کېدل چې امریکایان بې پنجاه و دو د طالبانو په مرکزونو راغورزوي. دغه ظالم شی چې یې استعمال کړو ، د طالبانو پیرمې وشلېدې. یره ته باور وکړه که دغه شی یې نه وای استعمال کړی، د طالبانو ماتې ګرانه وه. مرګونه او جنګونه کلیو ته راوغزېدل، د ګلیم جم او رباني ټوپک والا په کلیو راوختل، د پښتنو هر کلی به یې امریکایي فوځونو ته په ګوته کاوه، ورته ویلې به یې چې دا ټول طالبان دي. هغوی به هوایي بمونه پرې راغورزول، د کلیو بې ګناه خلک، ښځې، ماشومان او بوډاګان به یې قتل کړل. د پښتنو په کلیو کې څوک ژوندي نه دي پاتې.

یوه ورځ مې خپل آس زین کړو ، د یوه خپلوان پوښتنې ته تلم. خپلوان څوک و ، خو هغه زما زوم و. ډېر سخت ټپي شوی و ، ما وی چې پوښتنه یې وکړم. په سره ډزه کې له کوره ووتلم، د هغه کور په بالاحصار کې و. کله چې زه هلته ورورسېدم، د بالاحصار په کلا سخته جګړه روانه وه. زه په چالاکۍ سره د زوم کور ته ورسېدم. د هغوی له کلا نه تور سرې راووتې، پام مې ورته کاوه ټولو ژړل. زه له آس نه کوز شوم، زر زر ورغلم. په دروازه کې مې لور مخې ته راغله، وارخطا له ژړا نه یې سترګې سرې آړولې وې، هغې سمدستي زما خواته رامنډه کړه او چیغې یې جوړې کړې، په غېږ کې مې ونیوله، ما وی څه خبره ده؟

ویل خبره له خبرې نه وتلې ده، بهادرخان یې نن ښخ کړ، بچي مې حېران پاتې شول. ما وې دا څه وای. په وارخطایي سره دننه کلا ته ننوتلو ، کتل مې چې کلا کې څو تنه سړي او ښځې سره ناستې دي، یو ملا هم په هوجره کې ناست دی، څوک چې نوي راځي، هغه یو د قران مجید سورت وایي او دوعا کوي.

په هوجره کې کېښناستم، څوک تلل او څوک به راتلل. په کلا کې ګڼه ګوڼه زياته وه. يوه سپين ږيري په جګ اواز وويل: ورونو راځئ، چې اوس نورو شهيدانو ته ورشو. ټول خلک پاڅېدل، له يوه سړي نه مې پوښتنه وکړه، ما وې وروره نور هم څوک مړه دي؟ هغه ووې چې په بالاحصار کې او نورو کليو کې بې شمېره خلک بې وژلي دي. دننه په بالاحصار کې مړي پراته دي، لا جګړه روانه ده، امريکايي او انګليسي قواوو د طالبانو بېخ ويستلی دی. طالبان خو څه کوې، د کليو بې ګناه پښتانه يې ټول قتل کړل. دا خلک د کلي نورو مړو ته ورځي. ما وې وروره زه به هم درسره ولاړ شم. هغه وې ولې نه راځه، چې ځو. هغه رانه زر پوښتنه وکړه، ويلې: وروره ته د کوم ځای يې؟ زه د شولګرې د لوی کلي يم. د اختر محمد د زوی بهادر خان پوښتنې ته راغلی وم، له بده مرغه چې په مړي يې راواوښتم. مونږ لا په خبرو کې وو، چې مخامخ په يوه کوڅه ور روان وو.

تلو تلو وړاندې يو جومات مخې ته راغی. ډېر خلک پکې راټول شوي وو، چا اودسونه کول، څوک په لمانځه ولاړ وو. موږ هم زر زر اودسونه تازه کړل، جومات ته ورننوتلو. د ماسپښين جمعه ودرېده، په پای کې ملا صاحب دوعا وکړه. ملا دا هم وويل: لاس پورته کړئ، چې الله تعالی له موږه دا شر پورته کړي. شهيدان دې خدای وبښي، هر څوک چې زموږه خاورې ته، زموږ خلکو ته په بدو سترګو ګوري، خدای دې پخپله خدايي سره واخلي. په اخر د دوعا کې ملا امام وويل: ورونو د شهيدانو ليدو ته به ټول ورشو، وخت کم دی، چې د ښخېدو وخت يې را رسېدلی دی. ملا مخکې شو او نور خلک ورپسې شول، د جومات تر څنګه يوه کور کې درې تنه شهيدان شوي وو. لومړی د هغوی ليدو ته ورغلو، دوعا مو ورته وکړه. د بيا د کلي په يوه وړاندې کوڅه کې شپږ تنه شهيدان شوي وو. د يو تن صورت روغ و، مګر نور پېنځه تنه بيخي چنجېدلي وو. له پېژند ګلوۍ نه وتلي وو. خلکو خپلو کې سره غلي غلي ويل: هغه نور مړي لا د دېنه هم زيات خراب شوي دي. ما له يوه نه پوښتنه وکړه: انډيواله نور مړي هم شوي دي؟

هغه راته په ډډه وکاته، ته لا نه يې خبر؟ ما وی نه نه وروره زه د بل ځای نه راغلی يم. سړي راته د کلي کوز سر کوڅې ته ګوته ونيوه، ويل: هغه لوړ چنار وينې؟ ما وې هو. د هغې چينار څنګ ته يوه ژوره سيمه کې يو کلی دی درويشت تنه پکې قتل شوي دي. د دغو مړو ښخېدل څومره ګران کار دی. بيا مې بله پوښتنه ونه کړه، پوه شومه چې پښتانه يې تباه کړل.

د کلیو ټول مړي ان تر ماښامه د تورتم لګېدو پورې ښخ شول. زه ناوخته د لور کور ته وخوزېدم، تورتم لګېدلی و، چې د هغوی کلا ته ورسېدم. په دروازه کې څو تنه هلکان ولاړ وو، چې یو تن پکې زما لمسی و. هغه د ننه ننو ېستم. هوجره کې خبرې اوربدل کېدې. سر مې وردننه کړ، چې کتل مې خپلوان څو تنه سره ناست وو. ټول پخپل ځای و دربدل، ما ورته د مړو د ښخېدو کیسه تېره کړه. هغوی وویل: مور هم دا دی اوس ترې راغلو. ښه شو ټول مړي خاورو ته وسپارل شول. اختر محمد چې د 65 کالو سړی و. هغه هم لړه شېبه پس راننوت. یو بل خپلوان ورته ډوډۍ راوړه. په هوجره کې ناست کسان ډوډۍ ته کښېناستل. له چای او ډوډۍ نه وروسته ځینې کسان کورونو ته ولاړل، یوازې اختر محمد او واړه یې پاتې شول. تر نیمې شپې پورې مې هغوی ته تسلي او ډاډ ورکاوه. شپه مې ورسره سبا کړه، سهار وختي مې آس زین کړو او له هغوی نه مې رخصت راواخیست او د کور په لور مې آس قمچین کړ.

ماښام تېر خپل کلي ته ورسېدم. څنګه چې د لوی لارې نه د کلي په لومړۍ کوڅه کې مې آس ورو کړ او په کوڅه باندې مخامخ روان شوم. لا یوه ټوټه مزل مې نه و کړی، چې وړاندې د کوڅې په منځ کې د خلکو ګڼه ګونه وه، تورتم و د ځینو کسانو سره لالټینونه و. د کوڅې بل اړخ ته روان و. په یوه سړي مې غږ وکړ: ورورره ودرېږه، یوه پوښتنه درنه کوم.

هغه پښه نیولی شو، ودرېد. زه خواته ورنږدې شوم. ورورره څه خبره ده، په دغه کوڅه کې ډېر خلک روان دي؟.

ولې ته خبر نه یې؟

نه نه زه خبر نه یم، خیر خو دی؟ خیر چېرته دی، د ملک کاکا دوه زامن یې یې د شولګرې په دوکانونو کې وژلي دي.

له آسه کوز شوم، سمدستي مې زړه درزا پیل کړه.

ورورره د کوم ملک، ددې کلي خو یو ملک دی نو !

ملک افسر خان نه پېژنې؟

دا څنګه؟ دا کله؟ په مغزو کې مې کړنګ وشو. هغه زما تره یادوې؟

راځه نورې خبرې پرېږده، خو سیداجان او میراجان یې نن ماسپښین دواړه وژلي دي، سبا ته یې ښخوي.

نور نو په ځان پوه نه شوم، سمد ستي مې ځان ور ورساوه. آس مې په دېره کې وتاړه او زه د کلا دروازې ته ور روان شوم. دومره وارخطا وم، چې دوه ځلې د کلي دروازه کې راخطا شوم. پښې مې اړو پړ شوې، نږدې رالوېدلی وم. په دروازه کې ورننوتلم، د ښځو ژړا او ويرونه مې مې غوږ ته راورسېدل. د کلا په دالان کې خلک راجمع وو. پام چې مې وکړ، وړاندې برنډه کې دوه جنازې پرتې وې. ښځې ترې شاوخوا ناستې وې. ټولو زه وليدم، چې ورروان وم. زما په ليدو د ژړا غږونه يو انګور جوړ شو. وارخطا وارخطا مې ځان ورورساوه.

د دواړو جنازو د شهيدانو د کټونو په بازوګانو مې لاسونه کېښودل او ورپرېوتم. بيا مې ځان ونه پېژانده، تر ډېره وخته پوره په کلا کې د ساندو او ويرونو چيغې پورته کېدلې. کاکا مې راغاړې وت، سلګو نيولی و. هر چا په زوره زوره ژړل. لږ لږ په ځان پوه شومه، د کټ بازو ته چا کښېنولم، زړه مې راټينګ کړو، اوښکې مې پاکې کړې، ايله دومره مې له خولې ووتل: دا څنګه چل شوی دی؟

کاکا مې په ژړغوني غږ وويل: بچيه دا يې ماسپښين د شولګرې په دوکانونو کې وژلي دي. د کلي نور کسان يې هم وژلي دي. په دې وخت کې له بيرون څخه يو تن راغی، داسې يې وويل: هديرې ته يې مړي راوړي دي، خلک په هديره کې راټول شوي دي، ناوخته دی دا مړي راا خلئ. خلک له دواړو جنازو نه تاو شول، ښځو او نرو د کور لوی وړو وير جوړ کړو. جنازې پورته شوې، د کلا تر دروازې پورې ترڅو چې جنازې وتلې، ويرونو کلا لړزوله. په بيړه سره جنازې له کلا نه ووتلې. د کلا په دروازه کې ښځې او ماشومان ودرېدل. د سيداجان او ميراجان مېرمنو خپل ويښتان شکول او چيغې يې وهلې، ترڅو چې دواړه جنازې يې له سترګو پناه شوې. جنازې په منډه منډه خلکو هديرې ته ورسولې. د هديرې په څنګ کې لوی ميدان و، نورې جنازې هم پکې اېښې وې.

د خدای مخلوق راغونډ شوی و، سپین ږيري، تور ږيري، واړه ځوانان ټول د شاوخوا کليو نه راغلي وو. د هديرې په وړاندې ګوټ کې ځای پر ځای تور سرې هم ښکارېدې. عمومي جنازه وشوه، يوه د سپينو جامو ملا د خلکو مخې ته ولاړ و، وعظ يې کاوه. د وعظ په پای کې يې داسې وويل: ورونو لاس پورته کړئ، الله ته سوال زارۍ وکړئ، ترڅو زموږ په وطن کې جګړه بنده شي. هر چا زموږه وطن وران کړو، اخر امريکا راپسې راغله. زموږ په خوار اولس يې خپلې وسلې ازمېښت کړې. اوس پرې وار د امريکايانو او انګريزانو دی. کلي او ښارونه يې چې څه پاتې وو، دوی په بمونو او راکټونو وويشتل. په دې لوټ شوي او تالا شوي ملک کې نور څه پاتې دي، چې دوی له موږه څه غواړي. خدايه څوک چې په موږه ظلم او ناروا کوي، له مخه يې تباه کړې. په دې وخت کې يوه تور ږيري سړي د ملا صاحب په غوږ کې يو څه وويل، ملا نورې خبرې د امريکا په باب ونه کړې، خوله يې ونيوله. يو حديث يې تېر کړ، نورې خبرې يې په نيولي غږ وکړې. د شهيدانو جنازه وشوه، خلکو مړي پورته کړل او هديرې ته يې هر مړی خپل خپل قبر ته يووړ. مړي ښخېدل او د قبرونو په سر ملايانو په جګ اواز د خدای کلام آوراوه. هر ملا د زړه له اخلاصه مسئلې کولې. چا خاورې ده مولې او په قبر يې شيندلې. ځينو له ځانه سره پټ پټ د شونډو په سر کليمې ويلې. چا د مړو د قبرونو له پاسه څادرې نيولې وې. د قبرونو ترڅنګه وړاندې د شهيدانو خپلوانې، تور سرې ښځې يو تر بله نژدې ناستې وې. د هرې ښځې پرمخ اوښکې روانې وې. د يوه قبر څنګ ته د ښځو د ډلې په منځ کې يوه ښځه نورو ښځو له لاسه نيولې وه، خو هغې ښځې چيغې او نارې وهلې. همدا يې ويل: خدايه په دوستم او امريکا تندر راوارتوې! زما بچي يتميان شول، الله کور مې وران شو، خدايه ته خو د ظالمانو کور وران کړې. همدا يې ويل او ستونی يې بند شو، اواز يې په ټپه ناست و، بې خودي پرې راغله. نورو ښځو په غېږ کې ونيوله او پرې راټولې شوې، هديره کې بده ورځ جوړه وه، ژړا او چيغې وې.

په هدیره کې د ټولو خلکو شونډې وچې وې، له خلو نه یې اسویلي بادېدل.

مړي ښخ شول، دوعا وشوه. وروسته بیا د هدیرې په سپین میدان کې خلک ودرېدل او اخري دوعا او فاتحه وشوه. خلک له هدیرې نه هرې خواته روان شول. په ټولو کلیو کې یو شان خپګان و، د شپې له خوا د بالاحصار په کلا تووده جګړه روانه وه. ډېر طالبان دننه په کلا کې بند پاتې وو او مقابله یې کوله. تسلمېدو ته یې غاړه نه ایښوده. له شمالي ټلوالې او امریکایانو سره په سخته جګړه اخته وو. له دواړو خواو نه مړي زخمیان کېدل. ځینې مړي زخمیان به کلیو ته راچلېدل، په بالاحصار ځو ورځې جګړه کېدله. امریکايي عسکر له بالاحصار نه راتاو شوي وو، د ټانکونو او هوايي الوتکو غړمبا ټول مزارشریف لړزاوه. سبا ته وختي په کلیو کې احوال ولګېد، وویل شول چې بالاحصار یې ونیو، طالبان یې تسلیم کړل او ویې وژل.

او دا هم ویل کېدل، چې د طالبانو سره پاکستاني جنګیالي هم وو. مازدیګر لمر په غړغړه و، یو زخمي یې په آس اچولی کلي ته راوړ. د زخمي په خوله کې ایله ښېله ساه وه، نور ختم و. یو زلمی چې ددغې کلي دا زخمي چې بې راوړ، خلک ترې راتاو شول او پوښتنه بې ترې کوله. لومړی هغه هېڅ نه ویل، خو چې د کلي خلکو ډېر ټینګ کړ، پخپلو وچو شونډو یې ژبه وګرځوله. سترګې یې راووېستلې، داسې یې وویل:

وروره د ځانونو غم کوئ، والله که مو ژوندي پرېږدي. د امریکایانو سره یوځای دوستمیان او ټلوالـه یوځای په طالبانو پسې ګرځي، چې نوم پښتون مخې ته ورځي، ژوندی یې نه پرېږدي.

زموږ خوا ته ښه رانږدې شو، په کراره یې موږ ته داسې وویل:

فکر مو اوسه په دې وخت کې یوځای ډله ډله مه درېږئ، همدا نن غرمه زه خبر شوم، چې له کلیو نه پښتانه په یوه بهانه او بله بهانه بیايي، پام کوئ فکر مو اوسه. ښه به دا وي، چې پخپلو کورونو کې ونه اوسېږئ، ځانونه غيب کړئ.

د سړي په خبره مونږ د جومات چنې ته ولاړ کسان حېران پاتې شوو. خپلو کې مو سره وویل: درځئ چې اوس کورونو ته لاړ شو. سبا ته به په حالاتو ځانونه پوهوو.

شپه د کلیو خلکو باندې په وېره او ډار تېره شوه. سهار شو، ما ځان لږ وختي د جومات مخې ته ورساوه. کتل مې چې په وستل کې درې څلور تنه کلیوال ناست دي سره غږېږي. زه د هغوی خوا ته نږدې ورغلم، سلام مې واچاوه ورسره کښېناستم. هغوی د حالاتو په باب سره خبرې اترې کولې. وړاندې په کڅ کې په نرۍ لاره یو سړی په آس سور راروان دی. موږ ټول د هغه په تماشه شوو. موږ پوهېدو چې دغه سړی خامخا د کلي دی، کوم نوی احوال به یې راوړی وي. موږ لا په دې سوچ کې وو چې هغه زموږ نه وړاندې د کلي په لویه دروازه راننوت. د وستل ترمخه په لاره راروان و. کله چې موږ ته راورسېد، له آس نه کوز شو. موږ ټولو هغه وپېژانده چې هغه د کلي یو سړی و، زوی یې په بالاحصار کې له طالبانو سره عسکر و. هغه خپل آس ودراوه او زموږ خوا ته راغی. سلام یې واچاوه، موږ ورته ستړي مشي وویلې. زموږ له ډلې نه یو تن ډېر بې واره و. دستي یې ترې د هغه د زوی پوښتنه وکړه. ویلې لومړی دا ووایه چې زوی دې ژوندی دی که نه؟

هغه چې رنګ یې زبېړ آلوتی و، شونډې یې وچې وې، خپله ژبه یې په وچو شونډو وګرځوله، ویلې نه؟ ډېرې پوښتنې مې له یو بل نه وکړې، مګر هېچا راته څه معلومات رانکړل. ببګا مازدیګر ټول بالاحصار تسلیم شوی دی، کومو کسانو چې مقاومت کاوه، هغوی یې نیولي دي، زیات پکې مړه دي.

ما وی وروره ته خو پوره کیسه وکړه، څنګه چل شوی دی؟

هغه د بالاحصار پلو مخ واړاوه، ویې ویل: وروره د محشر ورځ تېره شوې ده. پرون په بالاحصار الوتکو بمباری کولې او لاندې توپونو او ټانکونو په بالاحصار اوربل کړی و. د ماسپښین نه وروسته جګړه ودرېده. په بالاحصار د دوستم او رباني دوی عسکر وروختل. خارجي قواوې هم د بالاحصار په شاوخوا کې وې. دومره مخلوق مړ شوي دي، چې په زرګونو طالبان وژل شوي دي. حېران دې ته یم چې په مړو به څه کوي، ځکه چې هغه خو د ښخولو نه دي او نه څوک شته دی، چې دومره قبرونه اوباسي، خو خلکو سره خپلو کې ویلې چې مړي په بیلدوزرو ښخوي. کندې ورته اوباسي او مړي ورته ورګوزاروي. ډله ییزو قبروو کې یې وراچوي، ژوندي چې څوک پاتې دي، هغوی زندان ته بیایي.

په ټولو کليو کې پښتانه رانيسي او له کوره يې باسي، له ځان سره يې بيايي. دومره خلک يې نيولي دي، چې د پينځه شپږ زرو نه خامخا زيات دي. دا خو ټول طالبان نه دي، خو چېرته چې يې پښتانه پيدا کړي دي، نيولي يې دي. زه په همدې خاطر نن دلته راغلی يم، چې دا پاتې پښتانه خبر کړم، چې د ځان غم وخوري، که نه نو خبره خرابه ده، هو خرابه ده !.

دوعا وشوه، له جومات نه خلک خواره شول او خپلو کورونو ته لاړل. زه هم خپل کور ته راغلم. د ماښام له ډوډۍ نه وروسته په دې شپه تر ډېره کښېناستم. ماشومان او مېرمن مې ويده شول، زه هم پخپل کټ کې پرېوتم. ما لا ډډه نه وه لګولې چې د کلي سپو غپا جوړه کړه. غوږ مې چې ونيوه، د کلي په هره کوڅه کې د سپو غپا زياتېده. زه له کټه راجګ شوم او د کور برنډې ته راووتم. د کلي شاوخوا ته مې پام وکړ، سپو همغه شان غپلې. د کلي د کڅ سرته په سرک کې موټرې د کلي په لور راروانې وې. سړک زموږ د کلي ترڅنګه تېر شوی و، ما ښه ورته ځان ځير کړ. ما وی چې دا به د دوستم دوی عسکر وي، چېرته به ځي. د موټرو ځراغونه به کله ګل شول او کله به ولګېدل. سړک خو بې له هغې کندې کندې و، ما فکر کاوه، چې دا موټرې په لوړو ژورو کې خېږي او کوزېږي، ځکه يې سترګې نه معلومېږي. خو هغه د دوی خپل مانور و. ما هېڅ فکر نه کاوه، چې ګنې دوی به کلي ته راځي او خلک به له کورونو نه وباسي. موټرې راروانې وې او سپو هم ډېر غپل.

زه لاړم بېرته مې ډډه واچوله، نسوار مې لا خوله کې دي، ښه پوره وخت په سوچ کې لاړم. يوه شېبه وروسته مې شور او غرپا تر غوږ شوه. بيا مې سر له کړکۍ رابهر کړ، لاندې کوڅه کې هرې دروازې ته وسله وال سړي ولاړ دي، د کلي منځ ته مې چې سترګې واړولې، شور او غالمغال دی. د مازديګر د بوډا سپين ږيري خبره مې نبغه زړه ته ودرېده. تر مازديګر ناوخته د جومات په شاوخوا کې د کلي خلک خپلو کې سره جرګه جرګه کېدل، همدا بې ويل چې څه چاره ولټوو. اوس خو خبره زموږ سرته راغلې ده. ښځې او کورونه خو نشو پرېښودلی. هرڅه چې رابانډې کېږي، کېږي به ! مرګ مو قبول دی، خو دا شرم نشو قبلولی.

په تاريخ کې به مو بچو ته پېغور پاتې شي. تر ناوخته همدا فيصله وشوه، چې په همدې خپل کلي کور کې به ناست يو مرګ وي او که درد، همدلته به يې تېروو. هلته وړاندې د جومات په برنډه يو زوړ بوډا سپين ږيرى ناست و، خپلې تسبيې يې اړولې. خلکو ته يې مخ راواړاوه، ويې ويل: هلکانو پام کوئ دا ترکمن او ازبکان مو نه پرېږدي، موقع ورته په لاس ورغلې ده، په هر سبب چې وي دا ځل پښتانه بې مرګه نه پرېږدي. تاسې خپل اتفاق او بيا لاړې ګودرې ګورئ. اګرچې پښتانه بې اتفاقه قوم دى، دا ټولې ناودې يې پخپله په ځان راوستې دي، که دوى لږ په اتفاق واى، مشر او کشر يې معلوم واى، د بل په د سيسو نه غولېداى، دا سې حالت به پرې ولې راتلاى؟

اوس پخپلو کې سره يو شئ، يوه خبره غوټه کړئ او بيا پرې عمل وکړئ که نه نو دا ځل بيخي دل کېږئ. د بوډا خبره چې خلاصېده، ملا د ماښام اذان وکړ. خلک په جمعه ودرېدل، د لمانځه په پاى کې ملا امام دوعا وکړه او د دوعا په اخر کې يې وويل: وروڼو لاس پورته کړئ، چې الله پاک سوله راولي، زمونږ د مسلمانانو خو ددې زورور ظالم سره زور نه رسېږي، خداى دې پخپله خدايي سره مسلمانانو ته برى ورکړي. دا ځل پښتانه بې مرګه نه پرېږدي.

زه له په دې فکر او سوچ کې وم، چې د کلا دروازه وټکول شوه. مېرمن مې راجګه شوه، ويلې سړيه پاڅه دروازه ټکېږي. زه له کټ نه پاڅېدم، ښځې ته مې وويل: تاسې مه وارخطا کېږئ، کېداى شي د کلي څوک وي او ماسره يې څه کار وي. زه راښکته شومو شاته مې مېرمن هم راپسګې جوخته راروانه وه. د کلا دروازه مې خلاصه کړه، کتل مې چې شپږ تنه ټوپک والا ولاړ دي. مېرمن مې چې دوى وليدل، په چيغو يې لاس پورې کړ. دغسې چيغې د کلي په هر کور او کوڅه کې اورېدل کېدې، سړو وويل: خوارجان ګريه نه کن، شوهرت زود پس مى آيد !.

ما يوازې خپلې ښځې ته همدومره وويل: دروازه کلکه کړه، زه بېرته راځم ! زه دوى له ځان سره روان کړم. دوى راته يوازې دا وويل، چې د کلي ټول خلک يې غوښتي دي، په زړه کې دې بل څه تېر نشي. ماته د بوډا خبره بيا نبغه مخې ته ودرېده. روان يې کړم، د کلي د هرې کوڅې نه يې خلک راوېستلي وو او د سړک په خوا روان وو. مونږ هم سړک ته ورسېدو. په سړک ډېرې موټرې ولاړې وې، د کلي ټول خلک يې سړک ته راوستل، يوازې د وسله والو نه يو چا غږ وکړ، وې ويل: "برادران شما را قوماندان صاحب خواسته چيزى ګپ ميزند، ديګر هيچ ګپ نيست".

نور يې هېڅ ونه ويل. د کلي ټول خلک يې په موټرو کې کښېنول او د مزارشريف بالاحصار په لور يې حرکت وکړ.

موټرې خو څه عسکري وې او څه چکلې لارۍ وې. ټول کلی په ژړا او چيغو پاتې شو، سپو هماغه شان غپلې چې موټرو حرکت وکړ. په هر موټر کې وسله وال د کلي د خلکو سره کښېناستل، د بالاحصار په لوري موټرو حرکت پيل کړ.

زه يې هم يو موټر ته وخېژولم، په هر موټر کې د کلي خلکو يو تر بله سره پېژندل. زموږ سره په موټر کې هم ټول بلدي کسان ناست وو، توره شپه وه، تورتم کې يو بل سره نه ليدل، مګر يو بل سره به چې خبرې وکړې، په موټر کې ناستو کسانو به هغوی او چت وپېژندل. لږه شېبه چې موټرو لار ووهله، خلک زموږ په موټر کې غلي ناست وو. ناڅاپه د موټر له يوه ځاي يوه تن داسې وويل: د طالبانو دې خدای کور وران کړي، د هېچا يې نه منله، ټول پښتانه يې پرې قتل کړل. خپله خو قرانګو که به د اسلام او پښتونوالي نښه ورکې وه، خوشې ټولې دنيا ته يې پښتون سپک سپاند کړ. ګورئ په دا نيمه شپه ټول کلی يې له خلکو خالي کړ. ای ورونو په دې ښه پوه شئ، چې موږ او تاسې مرګ ته بيايي.

په موټر کې ناست کسان ټول پوه شول، چې دا خو د کلي (ميراب) صاحب دين اکا دی. په دې وخت کې يو تن ټوپک والا پرې ګراغوټه شو، په کونداغ يې وواهه. صاحب دين اکا يو اخ وکړ. په موټر کې ناستو کسانو ټولو په يو اواز ټوپک والا ته ويل: مه چې د کلي ميراب ونه وهې، دی خو طالبان يادوي، تاسې يې خونه ياست ياد کړي. دا خو د ټول کلي خدمتګار غريب سړی دی، ولې دې په کونداغ وواهه، دومره د پښتنو ټکولو ته تږي ياست؟

ټوپک والا په قهر او غضب وويل: ګپ نزن، شما طالبای بی فرهنګ وحشی!

ټولو په موټر کې ناستو کسانو ورته وويل: خوله دې سمه خوزوه، ردې بدې مه وايه!.

يو تن کليوال وويل: ورونو ده سره ځان مه سموئ، پرېږدئ چې چېرې مو وړي، نورې خبرې به هلته د دوی مشرانو سره وکړو. هغه بيا وويل: "والله اګر به ګپ زدن ات بماند".

د هغه له دغې خبرې سره ټول چوپ او غلي کښېناستل. موټر روان و، ډېره لاره يې ووهله. ترڅو چې د مزارشريف بالاحصار ته وروړسېدو. موټرې ودرېدې، شپه هم په وتو وه، چرګانو اذانونه کول، چې مونږ د بالاحصار دروازې ته مخامخ په سړک ودرېدو.

یوه شپه په موټرو کې ناست وو ، له موټره مې چګې پام کاوه، د بالاحصار مخې او شاوخوا دومره ډېرې موټرې او خلک لیدل کېدل، چې هېڅ په شمېر کې نشوای راتلای. یو تن زموږ موټر ته نژدې راغی، د موټر سیټ کې یې کوم یوه سره څه وویل او بېرته لاړ. لږه شېبه وروسته وسله وال د سړک دواړو غاړو ته ودرېدل، د بالاحصار د کلا دروازې پورې پر سړک ټوپک په لاس عسکر ولاړ وو. شپه ووته، رڼایي ولګېده، هرڅه لیدل کېدل. ټانکونه او توپونه ځای پرځای ولاړ وو، وړاندې امریکایي عسکر ښکاره ترسترګو کېدل، له درېشۍ او وسلو نه او چت پېژندل کېدل. زما زړه کې دا تېرېدل، چې امریکایان خو شته دی، په موږ به څوک ظلم نه کوي. له موټره راښکته شو، په سړک یې مخامخ د بالاحصار د کلا دروازې ته روان کړو. زموږ د کلي خلک یې ټول په سړک روان کړل. کتل مې چې د بالاحصار د کلا په دروازه خلک ورننوتل. کله چې موږ دروازې ته ورنږدې شو، څو تنه خارجي کسان او د دوستم او رباني یوه ډله قوماندانان او مهم کسان ولاړ وو. دروازه کې وسله وال کسان په داسې حال کې و، چې چا په دروازه کې د ننوتلو په وخت کې خلک شمېرل د یوه تن سره قلم او کاغذ په لاس کې و. ځینو وسلې تیارې نیولې وې، له دروازې به دوه دوه تنه دننه ورننوتل.هغوی به زر زر شمېرل. زه چې دروازې ته ورورسېدم، دویم تن راسره زموږ د کلي یو خیاط (کالي ګنډونکی) ملګری شو. هغه د ننوتلو په وخت کې ماته وکتل او ما هغه ته. له دروازې تېر شو. دننه لاړو، چې پام مو وکړ، دننه د بالاحصار کلا خو پخوانۍ عسکري کلا ده، چې بې شانه لویه ده، په زرګونو خلک پکې ځایېږي. دننه پکې ودانۍ ډېره ده، موږه چې لږ وړاندې ورتېر شو، ټوپک والا ودرولو. شاته مې چې پام کاوه، زموږ د کلي خلک ټول ولاړ وو. پنځوس متره وړاندې د کلا دیوال ته څیرمه بې شمېره ډېر خلک ناست وو، څو تنه وسله وال ورته ولاړ وو. مخامخ د یوې لویې ودانۍ په غټو کوټو کې د خدای مخلوق ناست وو. همدا شان په دواړو چپ او ښي پلو څو متره وړاندې کوټو کې یې طالبان اچولي وو. ما چې په کلا کې دننه دا د خدای مخلوق ولید او ټول حالات مې له نظره تېر کړل، پوه شوم چې دا دومره ډېر خلک یې تش د طالبانو په نوم راوستلي دي.

موږه سره په کلا کې دننه سمدستي بل ډول چلند کېده، نه مو چا خبرو ته غوږ ایښوده او نه یې راته د انسانیت په سترګه کتل. لمر راوخوت، موږ لا همغسې ولاړ وو. ځینې کسان چې بې وسه وو او یا سپین ږیري و، هغوی ځای پرځای ناست وو. په دې کې دوه وسله وال راغلل او داسې یې وویل: اوغانا بشیند.

موږ پخپلو ځايونو کښېناستو. د ورځې تر دولسو بجو پورې ځای پرځای ناست وو. اوبه او ډوډۍ يې نه راکوله. ما چې د کلا د ټولو راوستلو خلکو او طالبانو په ګډون اټکل وکړو، تقريباً شپږ زره کسان به وو. د ورځې له دولسو بجو نه وروسته يې اوبه راوړې. هر چا اوبه وڅښلې، خو همدا به يې ويلې: د خپلځايه مه ښوربږئ. هر څوک بايد پخپل ځای کښېني، بله خبره نشته دی، همدا نن تاسې د مزار ښار ته بيايي. هلته کومه عمومي غونډه ده، د خبرو اترو لپاره غونډه جوړه شوې ده.

يوه تن په ناستو کسانو کې ورنارې کړې: وروره بې له هغې مو وژنئ، دومره خو وکړئ، چې لږ خواړه او اوبه خو راته راوړئ، له لوږې او تندې مو ولې وژنئ. وسله وال چې اصلاً ازبک ښکارېده، خيرن لنګوټې يې له سره تاو کړې و، د نسواري بخمل اوږد کميس يې په تن و، لنډ پرتوګ او زاړه عسکري بوټان يې په پښو و، چيته پوزه او شنې بخنې سترګې يې وې، لنډکی ږيره يې وه. د دېرشو کالو به و، له نورو نه دی لږ د انصاف خاوند و. ويلې: برادرا از انجا از چاه در سطل آب بياريد، مګر درينجا نان مان نيست. دوه تنه ګړندي پاڅېدل او به پسې ولاړل. د هر چا خوله وچه وه، ځکه چې ډېرو خو نسوار اچول او ډېرته يې توکول. د کلي خلک له خپلو ځايونو نه راوخوځېدل. يوازې خو زموږ د کلي خلک نه وو، په دې کلا کې يې د ډېرو کليو خلک راټول کړي وو. طالبان هم پکې وو، مخکې چې څه طالبان په دې کلا کې اوسېدل، هغوی څه وژل شوي وو، څه زخميان او ځينې يې ژوندي په کلا کې رابند کړي وو. د کليو خلک يې چې ټول پښتانه وو، نه طالبان، ولې د طالبانو په نوم يې راوستي وو او په کلا کې يې اچولي وو. امريکايانو ته يې ويلي وو، چې دا ټول طالبان دي او القاعده دي.

زه ټينګ نشوم، له خپلو کليوالو نه وړاندې لاړم. د بالاحصار د کلا دننه نورې ودانۍ دوه پوړه او درې پوړه جنګي برجونه يې درلودل. په کوټو کې او هم دباندې مچ ميږي خلک خوزېدل. دا خلک ټول يا طالبان او يا د کليو خلک يې راوستلي و. هر چا ته مې غوږ ونيوه، چې څه وايي. چا به ويلې ساعت پس به جرګه جوړېږي، موږ ټول به پکې ګډون کوو. دا خبره به زياتره د کليو د خلکو له خولې ګراوتله. ځينو به ويل په عمري بند مو بنديان کوي او چا به ويلې په قران که به نور ترې د ژوند څکه وکړئ. طالبانو خو هسې ګلونه نه دي کرلي، چې ګنې مونږ به روغ پرېږدي. کاشکې د پښتو او پښتنو لپاره يې خو څه کړي وای. ځينې مې وليدل هېڅ يې نه ويل. تور مخي ږيرې يې رسېدلې څه چې له نامه نه هم تېرې وې.

اوچت ښکاربدل، چې پنجابیان دي. پخپلو کې به یې سره غلي غلي خبرې کولې، له لوړې او تندې نه بیخي "پړې " شوي وو.

ما چې د بالاحصار د خلکو حال احوال واخیست، پوه شومه چې نه کومه جرګه شته او نه دي خلکو سره انساني چلند کېږي. دا ټول به بندي کوي او یا به یې وژني. په دغه کلا کې دوه ورځې مخکې د طالبانو او شمالي ټلوالې ترمنځ سخته جګړه شوې وه، چې په پای کې امریکایي الوتکو پرې بمباري کړې وه. طالبان یې څه وژلي وو او ځینې یې ژوندي تسلیم کړي وو.

یو تن طالب مې ولید، چې د یوه دیوال ترڅنګه ناست و، په لاس کې یې خدازده د څو ورځو وچه یوه مړې ډوډۍ نیولې وه، په یوه ډډه ناست و، یوه پښه یې زخمي شوې وه، په ټوټه یې تړلې وه، خو وینې ترې راوتلې وې. دی لګیا و په وچه ډوډۍ یې شخوند واهه. خواته یې د اوبو خاورینه کوزه ایښې وه، په وچه مړۍ پسې به یې د اوبو ګوټ کاوه. زه د هغه په لور ورروان شوم، هغه کوزه په سر پورته کړه، اوبه یې وڅښلې. ماته یې راوکاته، سترګې یې چخنې، زیر زبېښلې رنګ خیرنې جامې، د مخ هډوکي یې له ورایه نېغ راختلي وو. کوزه یې پر ځمکه کېښوده، زه خواته ورورسېدم. زما خو جامې پاکې او ظاهري بڼه مې لا تازه وه. هغه راته متوجې شو، خپلې سترګې یې راښخې کړې، ما سلام ورواچاوه، هغه وعلیکم ووایه. خواته یې کېښناستم، هغه راته همغسې په ځیر ځیر کتل. ما وی وروره اجازه ده، چې خوا ته دې کېښېنم؟. هغه وی ولې نه کېښېنه وروره ! زما تلوسه وه ما وی چې د پښې د زخم پوښتنه ترې وکړم. په کرار مې ترې وپوښتل: وروره زخمي شوی یې؟ هغه وی: هو دا پښه مې لګېدلې ده. ما وی ماته خو نه ده؟ هغه خپل اوښکې لړ کوږ غوندې کړو، لاندې یې خپلې پښې ته وروکتل ویلې وروره پښه مې له زنګانه نه کوزه ماته ده.

دا څنګه ولې ماته شوه؟

همدلته پاس په هغه برج کې ناست وم، نور ملګري مې هم راسره وو، هغوی راته شهیدان شول او زه په دې پښه ولګېدم. کاشکې زه هم مړ وای، شهادت به مې پر نصیب شوی وای، له دې حال نه به خلاص وم.

دلته تاسې څو تنه وئ؟

موږ پردې کلا کې بالا له دوه زرو نه زیات طالبان اوسېدلو. ده له دې خبرې سره جوخت وویل: وروره ته هم طالب یې که څنګه؟

ما وی نه وروره زه یې د خپل کلي خلکو سره دلته راوستلی یم. بېګاه یې نیمه شپه راوستلو او په دې کلا یې راننوېستلو.

ده وی هو نو اوس پښتانه کله پرېږدي. د هغه رنګ کې لږه سورخي پیدا شوه، خپله پښه یې په یوه لاس ونیوه، له خپله ځایه لږ وخوځېده، ویې ویل: ارمان دی چې له دا طیارو او بې پنجاو دو سره نه کېږي، موږ خو خپل وس وچلاوه، خو نه وشوه ! بالا نو نور نه یم خبر چې په ګرد افغانستان کې به څه حال وي؟ موږ خو نو دلته اوبایلوده.

ورورکیه ښه نو دا دومره طالبان چې په دې کلا کې وو، هغوی څه شول؟

ټول څه مړه او څه یې ژوندي اسیران کړل. مړي یې په موټرو کې وو ېستل، خبر نه یم چې چېرې به یې وړي وي. دومره مې لیدل، چې موټران به یې ځینې ډکول او له بالاحصاره به وتل. دلته خو خالي په شمار څو تنه زخمیان او یو څو کسان روغ پاتې یو. دا کلا خو داسې ډکه نه وه، دا نور طالبان یې په دا دوو ورځو کې سره راوستل. وروره په دا دوو ورځو کې بل شان حال دی. په زرګونو طالبان بې چاره ګان یې له دې کلا د بالاحصار نه یووړل. نور هم ورپسې راولي او دوباره یې بېرته په دا لویو کانتینرو کې چېرې وړي. پري خبر نه یم، چې څه به پرې کوي؟

هغه درد ونیو او ښي لاس یې په خپله پښه کېښود او ښکته یې ورته وروکتل. په دې وخت کې یو تن زموږ کلیوال په ما پسې راغی، ویلې راځه چې خلک دې غواړي. له زخمي طالبه مې اجازت راواخیست او خپلو کلیوالو ته خواته راغلم.

یوه راته سمد ستي وویل: انډیواله راځه لیرې لیرې مه ګرځئ، اوازه ده چې کوم امریکایي هیئت راځي، څه خبرې لري. یوه بل د کلي مشر سپین ږیري وویل: رښتیا ده زموږ د کلي ټول ورونه باید په همدې ځای کې سره راټول یوو، چې له نږدې نه ورسره خبري وکړو، چې زر مو رخصت کړي، ټول کلی یوازې ښځو ته پاتې دی، ښځې او ماشومان به څه وکړي؟. په دې وخت کې یوه بل کلیوال پرې غږ وکړ، ویلې: کاکا همدا ته به ورسره خبرې زموږ د ټولو په نمایندګۍ وکړې. د کلي نایي اکا خاورین نړېدلي دیواله ته تکیه وهلې وه، پړت لاړې او نسوار بې له خولې تېر وارتول، همغه سپین ږیري اکا ته یې وویل: پردل اکا نور موږ د لوږې نه مرو، هر څوک چې راغلل او خبرې دې ورسره کولې، لنډې لنډې خبرې ورسره وکړه، چې له دې عذاب نه خلاص شو. یوه بل زلمي وویل: موږ خو نه طالبان یو او نه د هغوی ملګري، مونږ خو یې په خدای قسم دی په دې راوستي یو، چې پښتانه یوو !

موږ ځوک او طالبان څوک ! پخپلو خبرو کې احساسات شو. سترګې یې سرې واوښتې، موږ امریکایان څه پېژنې، خو همدوی مو ورته ورښایي. موږ تل له خپلې لمنې نه اور اخیستی دی، موږ نه خارجیان څه خبر دي. لږ شان غلی شو. بیا یې وویل اوس نو هېڅ نشو کولای، هرڅه چې کېږي، هغه به کېږي. نور پخپل ځای غلی پاتې شو. ما زدیګر رانږدې شو، ځوک رامعلوم نشول. ما خپلو کلیوالو ته وویل: که ستاسې اجازه وي، زه به له هغه دروازې سره چې ولاړ ټوپک والا دی، پوښتنه وکړم، ګوندې څه معلومات خو به راکړي.

ټولو راته ووې: ورشه ولې نه یو څه خو به درته ووایي. زه په منډه له دوی نه روان شوم او د کلا دروازې په لوري وخوځېدم. زه ورو شان پښه نیولی شوم. کتل مې چې دوه تنو بیرون په سرک مخامخ د کانتینرو کتار ته اشاره کوله. مخامخ دروازې ته د کانتینرونو کاروان ورو ورو راروان و. ما ورپسې سر ونه ګراوه، خپلو کلیوالو خواته راروان شوم. لا خپل ځای ته نه وم رسېدلی، چې څو تنه طالبان وړاندې د کوټې دیواله ته سره ولاړ وو. په زوره زوره یې چیغې کړې، ویلې ای مسلمانانو وروڼو، ګورئ چې د هر یانو بیا کانتینرې راوستې، دا درې ورځې سر په سر دوی طالبان او نور د کلیو بې چاره پښتانه مسلمانان په کانتینرو کې اچوي او چلوي یې. خدای خبر، چې چېرې یې وړي. دا دی ورته ګورئ په موږ او تاسو پسې دا کانتینري راوستي دي. د طالبانو په دغه خبرو ټول خلک لږ وارخطا غوندې شول. لا لږه شېبه وتې نه وه، چې دروازې ته نږدې د دروازې خولې ته لومړنی کانتینر ودرېد. یوه ډله وسله وال کسان، چې له ښېې او جامو نه ښکارېدل، چې ازبکو ترکمن، هزاره او نور تاجکان وو، مشران یې مخکې او نور ورپسې له دروازې نه دننه رانننوتل. ما چې له خپلو سترګو او نظر نه تېر کړل، تقریباً د شلو تنو په شمېر کې راتلل. د کلا دننه ولاړل، وړاندې په کوټو کې طالبان پراته و، ما دا خیال کاوه، چې ګنې څو سوه کسان طالبان به په کلا کې وي. خو کله چې یې هغوی له کوټو نه راوویستل او دروازې په لور یې راروان کړل، د کلا په منځ کې د دوو موټرو په اندازه سړک تېر شوی و، پېنځه پېنځه تنه کتار یې طالبان په دغه سړک ودرول. داسې کسان هم پکې وو، چې د مرګ تر سلګۍ رسېدلي و، له چانه وینې روانې وې، چا فریادونه کول. د ټولو رنګونه زېړ زعفران ښکارېدل، وچې شونډې، خیرنې جامې، د هر یوه بدن لکه وچ لرګی داسې شوی و، چې هر څو مره کلک زړه وای، د هغو پر دغه حالت اوبه کېده.

زمـوږ د کلـي خلـک دروازې تـه د پېنځـو سـوو متـرو پـه وړانـدې پـه لويـو لويـو کوټـو کـې سـره ناسـت وو. پـه دغـه وخـت کـې دوه تنـه ټوپـک والا زمـوږه د کوټـو دروازو کـې ودرېـدل. ويلـې بيـرون مـه اوځئ اجـازت نـشته دی. مـوږ لـه کړکيـو نـه د طالبـانو کتارونـه ليـدل، چـې د کـلا مـنځ سـړک کـې يـې پـه کـرار سـره دروازې خواتـه روان وو. د عقـل نـه وتلـی کـار و، ځکـه دومـره ډېـره يـې لـه کوټـو نـه رابهـر کـړل، چـې تعـداد يـې اټکـلاً زرګونـو تنـو تـه رسـېده. دوه ورځـې مخکـې يـې هـم پـه زرګونـو نـور لـه همـدې کـلا نـه وړي وو. زمـوږ د کلـي خلکـو چـې پـه کړکيـو کـې يـې ورتـه کتـل، حيـران او هـک پـک پـاتې وو. يـو بـل تـه سـره ويـل: ای دا بـه چېرتـه بيـايي؟ بـل بـه پـسې بـل تـه ويـل: طالبـانو هـم پـه کوټـو کـې ناسـتو کـسانو تـه ورکتـل. دوی پوهېـدل، چـې مـوږ هرومـرو مـرګ يـا زنـدان تـه بيـاي. خـو نتيجـه هېڅـا تـه نـه وه معلومـه. مـا د کـلا لـويې دروازې تـه دوه سـترګې ځلـور کـړې وې، مـا وی چـې دا دومـره مخلـوق بانـدې بـه اوس څـه کـوي؟ د کتـار سـرته څـو تنـه نـور غټـان او د ټلـوالې مـشران راورسـېدل. خارجيـان هـم پکـې وو. پـه دروازه کـې ودرېـدل، د طالبـانو لـومړنی سـر آن دروازې تـه رسـېدلي وو. پـه دې کـې دروازه خلاصـه شـوه، طالبـان يـې کـانتينر تـه ورپورتـه کـول. لـومړنی کـانتينر چـې ډک شـو دروازه يـې ورپـسې شـاته بنـده کـړه، او ښـي لـور تـه يـې حرکـت وکـړو، وړانـدې ودرېـد. ورپـسې بـل رامخـې تـه شـو، هغـه هـم د سـترګې پـه رپ کـې ډک شـو او د لـومړني کـانتينر تـر شـا ودرېـد. پـه دغـه ترتيـب سـره ښـه مـې شـمارل (27) کـانتينره ډک شـول او بيـا د کـانتينرانو کتـار ښـي لـور تـه پـه حرکـت پيـل وکـړ. دروازه بېرتـه دوبـاره پـورې شـوه. د طالبـانو کتـار چـې د کـلا مـنځ سـړک يـې پـه خپلـو ليکـو ډک کـړی و، لا نيمـايي تـه نـه و رسـېدلی. مـازديګر نـږدې و، زمـوږ يـوه کليـوال پـه دروازه کـې ولاړ وسـله وال تـه وويـل: وروره د لمانځـه وخـت دی، مـوږ تـه اجـازه وکـړه، چـې اودسـونه وکـړو. هغـه وويـل: ماتـه دا اجـازه نـشته، قومانـدان صـاحب چـې راغـی، لـه هغـه نـه اجازه واخلئ. هـر څـومره زاری يـې چـې ورتـه وکـړې، هغـه کلـه منلـه، پـه کوټـه کـې خلکـو تـيمم وواهـه او د مـازديګر پـه لمانځـه ودرېـدل. د مـازديګر لمانځـه نـه وروسـته کتـل مـو چـې د کـانتينرو کتاربيـا راغـی. بيـا يـې هـر کـانتينر تـر خـولې پـورې لـه طالبـانو نـه ډک کـړ او روان شـو. مـوږ هـم ورسـره عـادي شـو. درېيـم ځـل وروسـتنی کتـار چـې راغـی، لـه پـاتې طالبـانو نـه ډک شـو او لاړ. ماښـام نـږدې و، يـوه مـلا اذان وکـړ او پـه کـلا کـې پـاتې خلـک پـه جمعـه ودرېـدل. د څـو کليـو خلـک لا د بالاحـصار پـه کـلا کـې پـاتې وو. د ماښام له لمانځه نه وروسته خړنی لګېدلې وه، چې بيا د کانتينرو کتار راورسېد.

دروازه خلاصه شوه، څو تنه ټوپک والا راننوتل، څو تنه يې زموږ خواته راغلل او څو يې د نورو کليو خلکو پسې چې وړاندې په کوټو کې ناست وو، ورغلل. لومړۍ يې هغوی راووېستل او د همغه شان مخکينيو کتارونو غوندې يې په سړک ودرول. بيا يې موږ ورپسې له کوټو نه بهر کړو او په هغوی پسې يې ودرولو. له وسله والو نه يوه په جګ اواز وويل: برادران شما را به فرقهء مزار ميبريم. نور يې څه ونه ويل. د کانتينرونو خواته مخامخ يې روان کړو. له دروازې بهر د لومړي کانتينر خوله خلاصه وه، خلک يې ورخېژول. په دې وخت کې يوه سړي په زوره په جګ غږ وويل: د خدای لپاره موږ خو ميږي او يا نور حېوانات نه يو، چې په دې کانتينرو کې مو وړئ؟ ولې مو وړئ؟ چېرې مو وړئ؟ يوه قوماندان پرې ورغږ کړ: ګپ نزن وحشي، بالا شو! نور نو د هر چا په مرۍ کې لاړې وچې شوې، هر سړی له غږه ووت، خالي د خپل سرنوشت په انتظار و.

نوبت زموږ د کلي د خلکو راورسېد، هوا توده وه، د ماښام په خړه کې يې موږ کانتينر ته ورواچولو. دوه درې کانتينره ځانله زمونږ په کليوالو ډک شول. زمونږ په کانتينر کې د پښو د ايښودو ځای نه و. کانتينر ته د ورختلو په وخت کې ما ځان لږ وروسته کړ، وروستنی تن زه وم، چې د کانتينر وروستنۍ دروازې په يوه کونج کې مې ايله ځان ټينګ کړ. دروازه د سترګو په رپ کې پورې شوه. توره تياره شوه، لږه شېبه لا نه وه وتلې، چې خلکو له ګرمۍ نه چيغې کړې، د هر چا ساه بنده شوه. په کانتينر کې دومره کسان ولاړ وو، چې حتا د يوه تن د کښېناستو چاره نه کېده. هوا بنده وه، په لومړي ځل خو چا کليمې ويلې، چا سورت ياسين پيل کړ او ځينو له سختۍ نه چيغې وهلې او چا کانتينر په لغتو واهه. کانتينر په حرکت کې و. کله به چې کوم جمپ مخې ته راغی، کانتينر به چې جمپ وخوړ، خلک به يو پر بل ورولوئېدل. په دغې بدحال کې يوه غږ کړ: ورونو بې له هغې په دې کانتينر کې مرو، خدای ته توبې وباسئ، بله لاره نه لرو. په دې وخت کې به لا شل دقيقې تېرې نه وې، چې په خلکو سخته زياته شوه. ډېرو سمدستي خپل اعصاب له لاسه ورکړل. ډېر يې له حرکته ولوئېدل. ډېر راپکې سپين ږيري او تنکي ځوانان هم وو. ما د کانتينر وروستۍ دروازې د دوو څنډو پورې ځان نښلولی و. کانتينر چې به جمپ وخوړ، په درز کې به لږه شان هوا راننوتله. ما به هغه تنفس کړه او ځان ته به مې راکش کړه. خالي مې خپله پوزه او خوله په درز پورې نښلولې وه. هغسې خو ما هم څو ځلې ضعف وکړ، د تن جامه مې د بدن په خولو لمده قيشته شوې وه. په کانتينر کې د ننه خلکو باندې قيامت او د مرګ شېبې وې. غوږ ته مې د ځينو د ساه وتلو خرار راتلو.

د يوه زلمي هلک غږ مې تر غوږه شو، ويلې يوه هفته مخکې مې واده کړی دی. يوه وی: خدايه د طالبانو ستېه اوباسې، چې مور يې داسې حال ته ورسولو، ما خو بل خواته مخ نه شو اړولی تورتم هم و، د کانتينر جمپ ته به په تمه وم، چې ساه راکاږم. د شاله لوري رابانديې فشار او سخته راغله. زيات خلک په کانتينر کې مړه شول، په ژوندو تنګسه راغله، خدازده چې څو تنه زما په شا راپرېوتل، خو ما د کانتينر وروستي کونج ته ځان کلک کړی و. د کانتينر د جمپ په هيله به مې خپله خوله او پوزه د کانتينر دروازې درز ته نيولې وه. ښه مې اورېدل، چې ډېرو ځانونو ته شهادت وايه، خلک خو د قبر سخته وايي، مګر دا سخته څو چنده زياته وه. د هر انسان زړه اوبه کوي. څه اوازونه، څه چيغې، څه خرار، په خدای تعالی مې دې کسم وي، چې په دغسې حالت کې د بنيادم د ساه وتل ډېر ګران کار دی. کانتينر لا روان و، يو وخت مې غوږ ونيو، د خلکو هغه چيغې او نارې غلې شوې، يو نيم زګيروی او فرياد به مې غوږ ته راته. له مانه کور او بچي هرڅه هېرشوي وو، خالي د خپل مرګ او ژوند شېبې مې شمارلې. پخپلو خولو کې ډوب ناست وم. ناست څه خو اخر د مړو له پاسه د دروازې درز ته ناست وم. څو ځلې مې زړه درزا پيل کړه، پخپل ښې لاس به مې زړه وموښود، سترګې مې پټې کړې وې. تورتم و، بې له هغې مې څه نه ليدل. يو وخت کانتينر ودرېد، پوه شوم، چې همدلته به مو له کانتينره ښکته کوي. د کانتينر په ودرېدو سره ګرمي لا پسې زياته شوه، ډېره شېبه کانتينر ځای پرځای ولاړ و. زه نو زياتي د مرګ تر سرحده رسېدلی وم. خپله خوله او پوزه مې د کانتينر درز کې نيولې وه، خو هوا تري نه راوتله. ډېره سختي رابانديې راغله، په دې وخت کې د کانتينر تر شا دروازه خلاصه شوه، ددروازې په خلاصېدو سره سم درب درب مخکې ته ځينې مړي ولوئيدل. يو نيم فرياد اورېدل کېده، توره شپه وه. ټوپک والا څو تنه کانتينر ته راغلل. په سترګو مې توره شپه وه، خو خړ خړ مې ليدل چې عسکر دي.

په دغه وخت کې مې خپلې سترګې ورو ورو غړولې، څو تنه په کانتينر کې لا نيم ژواندي پراته وو. کوم يوه به نری نری فرياد هم کاوه. ما خپل ځان نور ونه خوځاوه. ځان مې بيخي په مړو کې وګاڼه. بيا مې سترګې راپورته کړې او مې کاته چې ډېر اوږد د کانتينرو کاروان ولاړ دی. شاوخوا يې ډېر وسله واله ټوپک په لاس ماشه په ګوته ولاړ وو. په زړه کې مې د خطر زنګ ووهل شو، وړاندې مې چې وکتل، کلی او ابادي نه په سترګو کېدله، يوازې سپېره د ليلی دښته وه. د کاروان مخې ته شل متره وړاندې د خاورو ډېر ولاړې وې. په زړه کې مې ټکه شوه ما وی چې دې ټولو ته يې کنده وبستلې ده.

په شک کې شوم، زړه مې په ګوګل کې درزا پیل کړه، خو ورسره مې سمدستي د ځان د نجات او خلاصون لپاره چاره لټوله. څه چاره وه، خو ما ویل که کومه د خلاصون لاره ومومم. په دې کې څو بېلدوزرې د خاورو ډېرو ته نږدې ولاړې وې. شور او غالمغال جوړ شو، له کانتینرو نه یې خلک راوغورزول، کوم وخت چې د کانتینرو مخې ته زموږ ټول کلي وال ډېر ډېری پراته و، په داسې حال کې چې په ما له پاسه دوه تنه پراته او زه هم د څو تنو د پاسه پروت وم، د سترګو لاندې مې یو نظر قدرې ولیدلو چې وسله وال راغلل. د مړو ډېر ته یې ورکتل. کوم یو به چې ژوندی و، ډز شي وبه یې ویشتو او مړ به یې کړو. همدغه شان وړاندې په ټول کتار کې به خدازده، چې څو تنه ژوندي پاتې وو. په ټولو یې ډزې وکړې او ویې وژل. بېلدوزرې چالان شوې، زه بیا پوه نه شوم، چې آدومره خلک څه شول؟

یو وخت په بېلدوزر کې یې موږ څو تنه مړي پورته کړو. له ډاره مې سترګې بېرته کړې، ما وی بې له هغې دې وژني، یو ځل خو سترګې وغړوه. بیا مې په کراره سترګې وغړولې. بېلدوزرو د کانتینرو له مخې نه مړي پورته کول او په کندو کې یې اچول. د دښت لیلی په منځ کې یې کندې په بېلدوزرو وېستلې وې. ما چې دغه صحنه ولیده، زر مې خپلې سترګې بېرته پټې کړې. دومره وخت پکې نه و، بېلدوزر پورته کړو او د خاورو له ډېرې اخوا ته یې وغورزولو. په غورزېدو کې مې ځان په رغړېدو وړاندې بوتلو سترګې مې غړولې. د کندې بل اړخ ته مې ځان ورساوه. تصادف له یوه پاڼ سره مخامخ ونښتم. سترګې مې بیا وغړولې، چې وخت هم د سهار خړنې په خورېدو وه. د شفق غاړې روښانه وې، تندی مې له یوې تیږې سره ولګېد، دا وینې دا د ټپ ځای چې معلومېږي. ما وی ښه دا خو لوی پرهر دی، ښه نو بیا؟ بیا نو ځان مې د پاڼ بېخ ته غلی ونیو او پرې وتم. د سترګو لاندې مې کتل، چې نور څه کېږي. د کانتینرو مخې ته وړاندې د خړې عسکري پلنګي دربېشۍ کسان ولاړ وو. بېلدوزرو په مړو خاورې واړولې. په دې وخت کې په ما خاورې راتویې شوې. له وړندې داسې معلومېده، چې په ما د خاورو څلی ولاړ وي. د لمر خاته پورې په دې دښته کې په مړو خاورې واوښتې. زما ځان هم نور په خاورو کې پټ شو. یوازې مې مخ او سترګې نیمایې په خاورو کې له ډوبېدو نه پاتې وې. بې له هغې راپکې څه نه و پاتې، ایله بېله مې ساه ایستله، پخپل ځای غلی پروت وم.

د خاورو جګ او لوړ پاڼدونه هوار شول، هغه دومره په زرګونو طالبان او د کلیو خلک د لیلی په دښته کې چوپ پرېوتل او خاورې پرې واوښتې.

یو وخت کې مې ځان په خاورو کې وسوزېد، لمر تود شو، له دښتې نه سور اور راخوت. غوږ مې ونیو او بیا مې ورو شانې سترګې وغړولې. هېڅ شی مې په نظر نه راتلو. نه هغه د کانتینرو کاروان و او نه وسله وال کسان و. دښته شاړه پرته وه. ځان مې وخوځاوه، له خاورو نه رابهر شوم، ځان مې وڅانډه. له حرکته لوېدلی وم، سر مې راپورته کړ. د پانې سرته وختم، شاوخوا مې وکتل، هېڅوک نه وو. په ډله ییزو قبرونو کې چې د پراخوالي اندازه یې د سلو مترو نه زیاته وه، ما یوازې په یو نظر وکتل. د قبرونو اوږدوالی زیات و او سور یې راته نه معلومېده. په کرار کرار مې حرکت وکړ او له هغې ځایه مې ځان راووېست. لږ لوړ ځای ته ورپورته شوم، دا ځل مې ښه پام وکړ، یو ډله ییز قبر خونه و، څو ډله ییز قبرونه کتار یو پر بل پسې وېستل شوي و. په ډېرو ځایونو کې په مړو خاورې نه وې اوښتې. ځینې مړي ټول ښکاره د ځینو پښې معلومېدې او د چا سر له ورایه ښکارېده. په غبر له مانه بني بشر د لیلیپه دغه خوني دښته کې ژوندی نه و. لږ وړاندې مې چې وکتل، هلته هم په عین شکل سره د څو ورځو مخکې همدغه شان نور څو ډله ییز قبرونه ښکارېدل. لکه لېونی سرک ته راووتلم، سړک د زړو ډله ییزو قبرونو ترڅنګه تېر شوی و. څو ګامه مخکې لاړم، وړاندې مې ولیدل، چې کجیران مرغان په مړو لګیا وو. یو بد بوی او تعفن رابانده راغی، ما وی ګنې زړه مې وچاودېد. د خپل کمیس لمن مې پوزې ته ونیوله او په منډه له هغه ځایه راروان شوم. ګرمي وه، د تندې نه مې ژبه په خوله کې وچه شوې وه. د لوږې او تندې مې مزل نشو کولای. د بلې خوانه راته د لیلی دښته سره تبې شوې وه. په سړک کې روان وم، له ځان سره مې سوچ وکړو ما وی که په دې سړک روان یې او کوم موټر درته مخې ته راشي، وسله وال پکې وي، خو خامخا دې ژوندی نه پرېږدي، راځه له دې سړکه په څنګ شه. په شاړه شاړه کې به له دښتې نه ووځې. بس همدا فیصله مې له ځانه سره وکړه، سړک مې پرېښود او په دښته کې روان شوم. ډېر مزل مې وکړو، لمر هم پوره تود شو. په بدن کې مې هېڅ طاقت او شیمه نه وه، خولې رابانديې روانې وې، سترګې مې توري توري کېدې، په دښته کې هم سم نشوم تلای. وړاندې ایله د سترګو په لیدو یوه شنه ونه ښکارېده. زما د تګ په لوري مخامخ ډېر لیرې دغه ونه معلومېده. تلمه تلمه ونې ته ورنږدې شوم. شاته مې چې پام وکړ، ډله ییز قبرونه تقریباً اته کیلومتره وړاندې پاتې شول. کله به ولوېدم او کله به راپورته شوم، په لوڅو پوڅو ونې ته ورنږدې شوم.

د ونـې خواتـه ورغلـم، ومـې ليـدل چې د ونـې سـيوري تـه دوه هوسـۍ ولاړې دي، پـاس د ونـې لـه يـو ښـاخ نـه مارتـاو شـوی و. پـه مـار چې مـې سترګې ولګېـدې، کـسم دی چې د سـر غـوني مـې لـه ډاره رازيـګ شـو. د ونـې ترڅنګـه ولاړې پـه يـوه تيـره تيـږه کرېـوړی پـروت واو لـه ګرمـۍ نـه يـې ژبـه راوېستلې وه او سر يـې خوځـاوه. زمـا پـه ليـدو سره هوسـۍ وتښتېدلې ونـې تـه نـور نـزدې نـه ورغلـم. خپـل څـادر مې لـه سره تـاو کـړ او پـه دښـته کې بيـا رهـي شـوم. کلـه غورزېـدم او کلـه پاڅېـدم، مخـې تـه بـه مـې چې پـام وکـړ پـه غيـر د ليلـی دښـتې نـه بـل څـه نـه ليـدل کېـده. بيـا بـه چې سترې شـوم، پـه لـوړه بـه ودرېـدم او شـاوخوا بـه مـې پـام وکـړ. نـه بـه ودانـۍ ښـکارېده او نـه کومـه ونـه. ماسپښين شـو، کلمـې راپـورې لـه لـوږې نـه لګېـدلې وې. پـه خولـه او سـترګو مـې خـاورې پرتـې وې. پـوره يـو سـاعت مـې دښـته نـوره هـم ووهلـه. ډېـر ليـرې د سـترګو پـه ښـکار لـوړې ونـې ښـکاره شـوې. پـه زړه کې لـږ خوشـاله شـوم، مـا وی چې د ليلـی دښـته کې راپانـدې شـپه رانشي او همـدغې آبـادۍ تـه ووځـم. روان وم او پـه تلـو تلـو کې خيـال او چـروت يـوورم. خپـل د کلي خلـک مـې رايـاد شـول، هـر يـو مـې پـه خيـال کې يـو يـو لـه نظـره تېـراوه. هـر يـو چې بـه مـې پـه فکـر کې راغـی، زړه بـه مې تـاو وکـړ. هغـه زمـا د تـرور زامـن، د کلي اربـاب صـاحب، هغـه خيـال ګـل مامـا، ميـراب ګـل سر مـې راپانـدې وګرځېـد. سـترګې مـې تـورې تـورې شـوې، بې خـده شـوم. ځـای پرځـای کېښناستم، څـه ډېـر سـاعت ناسـت وم. بيـا مـې سـترګې وغړولـې لـه ځايـه راپورتـه شـوم. مـا وی چې ناوختـه نـشي. مخـامخ مـې د سـترګو پـه نظر ولاړې د چنارونو ونې پـه نظر کې ونيولې او ورروان شوم.

دوه سـاعته مـزل مـې وکـړ، چې جګـو د چنـار ونـو تـه ورنـزدې شـوم. د مـازديګر سـيوری پـه کږېـدو و، چې زه ونـو تـه ورسـېدم. د چنـارانو ګڼـې ونـې ولاړې وې، وړانـدې د چنـارانو شـاتـه کلـی ښـکاره شـو. زړه مـې ايلـه خوشـاله شـو، مـا وی اوس کـه مـړ هـم شـم، خلـک بـه مـې پـه آب و تـاب کې ښـخ کـړي. پـه مـا کې هـېڅ شيمه نـه وه پـاتې. حالـت مـې لکـه د لېـوني داسې و. د يـوې ونـې سـتې تـه مـې کونـاټي ولګـاوه، زړه مـې و چې ښـه پـوره دمـه وکـړم. د ليلـی دښـتې نـه راوتـل پـه دغـه حـال کې څـه آسـانه کـار خـو نـه و. د چنـار د ونـې درونـد سـيوري تـه مـې سـاه واخيـستله، بـدن مـې سـوړ شـو، خولـه مـې وچـه شـوه. جـامې مـې پـه خـاورو او خولـو کې لـت پت شوې وې.

خامخا رابانديِ خلکو د لېوني ګومان کاوه. ډېره شېبه وروسته د هلکانو ډله راغله، له وړاندې چې راروان وو، په ما کې يې سترګې ښخې کړې وې. ما هم هغوی ته کتل ښه يقين مې پرې راغی، چې د ترکمنو بچي دي، چې رانږدې شول، پخپلو کې يې خبرې کولې. ترکمني يې ويلې. له جامو نه هم او چټ ترکمن معلومېدل. خو اته مې چې رانږدې شول، په تعجب او حېرانۍ سره يې ماته راکتل. ما هغوی ته کتل. هلکان پوه شول، چې کوم څوک دی، لېونی شوی دی. ما پرې سمدستي غږ وکړ:

او بچه ها ! بيائيد اينجا. هغوی چې دا خبره واورېده، منډه يې واخيسته او د کلي په لور وتښتېدل. په عمر ټول هلکان لس يوولس کلن به وو. په شور او زوږ سره په کلي ورننوتل. لږه شېبه پس مې پورته چنار ته پام وکړ، پاس په يوه ښاخ باندې کاکو ناست و، کوکو، کوکو ناري يې وهلې. له کلي نه د تيل پلو بوی مې په پوزه ولګېده. پوزه مې راښکده، چې تيل پلو بوی زيات شو.

په زړه کې مې کلي ته تمه پيدا شوه. زه لا په دې سوچ کې وم، چې له کلي نه درې څلور تنه سړي راغلل. دوه هلکان هم ورسره وو. لږ چې رانږدې شول، هلکانو ماته ګوته ونيوله او سړو ته يې زه ورپه ګوته کړم. هغوی راروان وو. ما ورته مخامخ ورکتل. هغوی هم ترکمن وو. راتلل، راتلل خوا ته مې رانږدې شول. ښکته پورته يې راته پام وکړ، يوه يې رانه سمدستي پوښتنه وکړه، ويلې: برادر تو کيستی؟ ما وی: يک انسان افغان و مسلمان ! بيا يې وويل: از کجا امدی؟ و اينجا چه ميکنی؟

ما وی: راه را غلط کردم، شب در يک دشت خدا تير کرديم و حالا به اينجا رسيديم. بسيار ګوشنه شديم، اګرشما چيزی نان بمن بدهيد؟

هغوی رابانديِ پوه شول، چې دی پښتون دی. يوه بل يې وويل: راځه چې ځوو. هغوی زما جامو او حالت ته حيران او په فکر کې و، چې دا ولې په خاورو او دوړو کې لړلی دی؟.

ما وی چې د کوم طالب ګومان رابانديِ ونکړي، ورته مې وويل: برادران بالای من فکر طالب ماليب نکنيد، من يک شخص مسلمان هستم و در شولګره بدوباش دارم. در نزديک بالاحصار جنګ درګرفت من در انجا کار داشتم. وقتيکه به خانه برميګشتم راه قريه ما از بست جنګ بند شده بود. از راه ديګری حرکت کردم، همان بود که راه را غلط کردم. از مابين يک دشت در ريګ و خاک خود را به اينجا کشيدم.

يوه سړي راته وويل: اوس نو څه غواړې؟

وروره وړی یم، ته دا زما حال نه وینې؟ لېونی نه یم، روغ رمټ انسان یم. ما ورته دا خبرې په فارسي کې وکړې. مازدیګر لمر په غړغړه و.

هغوی لومړی پخپلو کې سره وویل: بیچاره سړی دی، معلومېږي، چې طالب مالب نه دی. په ترکمني ژبه کې یې خپلو کې دا خبره وکړه. زه خو پرې پوهېدم، ځکه چې ما خو زیات وخت د ترکمنو سره تېر کړی و. ویلې راځه وروره موږ سره. هغه چې دا خبره وکړه، ډېر زیات خوشاله شوم. ما وی څه خواړه به راکړي. لومړی مې خېټې ته څه ورشي، نور به کېږي. زه ډېر ستړی شوی وم، په وجود کې مې نور څه نه و پاتې. له ځایه جګېدای نه شوم. خواري مې وکړه، خو د چینار له ستې نه پورته نشوم. یوه راته لاس راکړ او له ځایه یې پورته کړم. ګوډ ګوډ په لاره ورسره رهي شوم. په کلي چې ورننوتو، د تیل پلاو بوی راباڼې راغی. تلو، تلو چې د کلي منځ ته ورسېدو. وړاندې یوه لویه کلا د کلي څنګ ته ښکاره شوه. شاوخوا ته یې ونې ولاړې وې. د کلا و مخې ته باغچه وه. دوه چیناران یې د کلا دروازې ته مخامخ ولاړ و. یوه لویه صوفه ترې د لاندې جوړه وه او هم د صوفي مخې ته ودانې ښکلې برنډه وه. د برنډې شاته لویه خوشخانه (حجره) وه. په صوفه کې یو سپین ږیری ترکمن په څوکۍ ناست و. تسبې یې اړولې. موږ چې ورغلو، سلام مو واچاوه. هغه وعلیکم ووایه.

سمد ستي ورته یوه تن پخپله ترکمني ژبه کې وویل: دا سړی هلته د چینار ستې ته ناست و. وایي د مزارشریف د شولګرې د علاقې یم، لاره مې غلطه کړې ده. په دښته کې راغلی یم، یوه شپه پرې تېره شوې ده. حالت یې دغسې دی، موږ له ځان سره راوست.

سپین ږیري ورته وویل: ښه مو کړي، لومړی دا جامې وربدلې کړئ او بیا ورته ډوډۍ راوړئ. سړي چې دا خبره وکړه، په زړه کې مې ګوړې ماتولې.

تشناب ته یې بوتلم، ځان مې پرېمینځلو، نورې جامې یې راته راوړې. له غسل نه پس مې په صوفه کې د مازدیګر لمونځ وکړ، په ډېر مشکل سره مې لمونځ وکړ.

لږه شیبه وروسته همغه ځوان، چې د بوډا سره یې خبرې کولې، ډوډۍ راته راوړه. ما خو دوه ورځې ډوډۍ نه وه خوړلې، کلمې راپورې وچې شوې وې. لومړی مړی مې په مرۍ کې نه تېرېده. د اوبو ګوټ سره مې په زور زور سره مرۍ لږه آزاده شوه. په کرار کرار مې ډوډۍ وخوړه. له ډوډۍ نه وروسته یې چای راوړ. د ماښام له لمانځه نه وروسته سپین ږیري سړي او څو تنه نور د کاله خاوندان کور ته ننوتل. دوه تنه مزدوران غوندې زلموټي په خوشخانه کې پاتې شول. هغوی دواړو هم ډوډۍ وخوړه. خپل ټول کارونه یې سم کړل.

بیا زما خواته راغلل. یوه راته د چای شنه پیاله د شین چای نه راډکه کړه. مخامخ راته دواړه کښېناستل. زما بدن درد کاوه، سخت په عذاب وم.

دواړو ته مې وویل: وروره که په کور کې د هډوکو د درد ګولۍ لرئ، ماته یې راوړئ، ډېر په تکلیف یم. هغه یوه وویل: ښه ده زه به کور ته لاړ شم. ما له دا بل نه پوښتنه وکړه. ما وی وروره ته دلته ددې سپین ږیرې زوی یې که...؟

هغه وویل: نه زه یې مزدور یم، دغه بل یې هم مزدور دی. ما ترې بیا پوښتنه وکړ: دا څوک دی؟

وروره دا خو ددې کلي ارباب (ملک) دی. خدای ډېرې مځکې او مالداري ورکړې ده. یوازې پېنځه سوه خو آسان لري. دغه شان مېږې، غواګانې د هېڅ کمی یې نشته دی. کله کله ورکره دوستم هم راځي، مګر ډېر مهربانه سړی دی! هر کار او مشکل که ولرې، دی درسره مرسته کولای شي. ما وی هېڅ مشکل نه لرم، خالي لاره مې غلطه کړې ده. په دغسې تکلیف اخته شوم. دی خواته زه کله نه یم راغلی، دا طرفونه راته ټول نااشنا دي. سبا ته چې کور ته تلم ارباب صاحب به راته یو خط راکړي، چې په لاره مې څوک په عذاب نه کړي. هغوی کې یوه وویل: دا خو آسان کار دی. ما لا بلې خبرې ته خوله جوړوله، چې ارباب صاحب راننوت. یو زلمی زوی او بل ورسره وړوکی هلک، چې لمسي یې کېده، راننوتل. مزدوران یې سپک سپک له ځایه پاڅېدل. زه هم احترام ته ورپورته شوم، ویلې کښېنه کښېنه بچی. پخپله ژبه کې یې وویل. سپین ږیری د نسوارو ډبلی راواخیست، یوه ټونګه نسوار یې خوله کې واچول. ماته یې د نسوارو وویل، ما وی ارباب صاحب زه نسوار نه کوم. لږه شېبه وروسته چای راوړل شولې، ارباپ چې نسوار وکړل، درې دقیقې وروسته یې د ژبې په سر داسې وویل: ښه وروره اوس وایه، چې ته څوک یې او د کوم ځای یې؟

ارباب صیب زما نوم شمس الدین دی، په خټه مومند یم. اصلي د جلال آباد د مومند درې یم. پخوا وخت کې مې مور په خره مزارشریف ته راوړې وم. پلار مې څه موده پخوا راغلی و، د شپېته او یا کالو خبره ده. په شولګره کې مې ځمکه او کور دی. هلته زموږ د ناقلینو لوی کلی دی. هغه بیا وویل:

ربښتیا آبله ورځ خبر شوم، همدغه ستاسې په کلیو کې یې ستاسې او غانان په کانتینرونو کې وړي دي او ټول یې وژلي دي؟ ما سم له واره فکر وکړ، ځان مې په ناخبرو کې واچاوه. په تعجب کې مې ورته وویل: آخ ارباب صاحب دا څه وای، دا خبره ربښتیا ده؟

یوازې هغه نه، بلکې ناستو کسانو ټول وویل: هو. هو، خود ریښتیا ده. ارباب وویل: لکه چې ته په کور کې نه وې که څنګه؟ نه نه ارباب صاحب، زه له خپل کلي نه لیرې یو بل کلي ته د یوه خپلوان کره تللی وم. د څه نه خبر نه یم. هغه بیا وویل: که په کور کې وې، نو حتمي به یې ته هم وړی وا. ښه شوې چې په کلي کې نه وې. ما هم ورته په فارسۍ کې ځواب ورکړ. ما وی: نی صاحب طالب نیستم، یک ادم دهقان کار هستم، مګر پشتون هستم!

هغه وویل: خوب است که طالب نیستی، پشتون هستی خیر است. دا خبره یې وکړه. ما بیا په وارخطایۍ سره ترې پوښتنه وکړه: ارباب صاحب زموږ کلیوال چې یې وړي دي، ټول یې وژلي؟

هغه لږ غلی و، بیا یې د خپګان او تاسف په حال کې وویل: بلی، تمام شان در دشت لیلی کشته اند. نفر خودمان از قلعه بالاحصار دیروز امد.

بیا یې په ډک او غلي اواز ویول: امریکایها بر ایشان استاده بودند. در مرګ تمام طالبان قوای خارجی کمک کردند، مګر کشتن اوغان های بی ګناه را ظلم کرده است. خو ده خپلې خبرې نورې پسې زیاتې کړې. وې ویل، چې طالبان خو یې مړه کړل، نورو د کلیو پښتنو څه ګناه درلوده. دا خو د خدای او رسول لاره نه ده. دا ډېره ناروا ده، چې دوی کړې ده. غاړه یې تازه کړه او په جګ غږ یې وویل: پرون یې په دا وړاندې کلي کې چې تقریباً شپېته کډې ستاسې اوغانان پکې او سېږي، له هر کوره یې کوم چې افغان (اوغان) دی ویستلي دي او بیولي یې دي. معلومدار چې هغوی هم وژني. د خدای قهر دی ملک کې جوړ شوی دی. کله پشتون تاجک، اوزبک، هزاره او ترکمن وژني او کله بیا دوی پښتانه وژني. خپل منځۍ جګړې او مرګونه خو لا پرېږده. له دې خبرې سره یې جوخت د چای پیاله پورته کړه او ګوټ یې ترې وکړ. ماته یې مخامخ راوکتل، وې ویل اوس ته ووایه، څه غواړې، چېرې ځې، کلي ته ځې او که بل چېرې. زه خو درته د کلي د تلو مشوره نه درکوم، خو ته راته د خپل زړه اصلي مطلب ووایه.

ما وی ارباب صیب! زه بیا هم درته وایم، چې کومه ګناه راکې نشته دی، طالب نه یم. بل کوم مشکل مې مخې ته نه دی پروت، له ما سره د چا څه کار دی. سبا به راساً خپل کلي کور ته ورځو. ارباب راته وویل: بچی ساده کېږه مه، ما خو درته مخکې خبره وکړه، ستا کلیوالو څه ګناه درلوده، ته هم د هغې کلي یې. کله دې پرېږدي، که کولای شې هېڅ کلي ته مه ځه، کوم بل ځای ته لاړ شه. دلته د پښتنو شپې نورې ګرانې دي. یوازې دلته نه، په کندوز او ټول قطغن زمین کې یې په پښتنو پسې دا ځل راخیستې ده.

نوره دې خپله خوښه !

زه حېران، هک پک پاتې شوم، چې څه وکړم؟ په دې وخت کې ارباب صیب تشناب ته لاړ. ما له ځانه سره فکر وکړ، چې ښه رښتیا وایي که کلي ته ورشم، د کلي خلک خو زما په مخ کې له منځه لاړل، نو د کلي ښځو ته به زه څه وایم؟.

فیصله مې له ځان سره دا وکړه، چې په هر ترتیب سره کېږي ځان خپل پلارني پخواني کلي مومند درې ته ورسوم او له هغه ځایه بیا د خپلې کورنۍ د پاتې غړو غم وخورم. په زړه کې مې بس همدا فیصله وکړه. ما وی ددې ځای نه د وتلو به له ارباب صیب نه خط واخلم، چې لار کې مې ترکمن، اوزبک او دا نور ونه څوروي.

زه لا په دې سوچ کې وم، چې ارباب صیب راغی، پخپل ځای کښېناست. ما وی ارباب صیب همدا ستا مشوره مې ومنله، د څو ورځو لپاره به ځان له کلي نه ګوښه کړم. کومې بلې خوا ته به ځان وباسم. که تاسې راته سبا ته په خیر سره یو لیک راکړئ، چې په لار کې مې څوک په تکلیف نه کړي. ارباب صیب وویل: ولې نه، زه به لیک درته ولیکم. له دې منطقې (سیمې) نه به روغ وځې، اخوا ته دې کار خپل دی. ما بیا ورغبرګه کړه، ارباب صیب اوس نو راته په هغه کلي کې ژوند کله خوند راکوي، نور کلیوال به مې نه وي او زه به کلي کې ګرځم راګرځم. دا خو زما پښتو او غېرت نه مني. که مال، عیال مې پکې تباه شي، بیا به دغه کلي ته ورنشم. د شپې تر ناوخته پورې ارباب راته د شمالي ولایتونو د جنګ سالارانو او قوماندانانو له لاسه سر وټکاوه. ماخستن تیر یې راته یو لیک ولیکلو. د ټولو کلیو او سیمې وسله والو ته یې زما په هکله ښه لیک پخپله ولیکلو او رایې کړو. وې ویل په لاره کې چا په تکلیفولې، دغه لیک ورښایه. څوک درته څه نشي ویلی. لیک یې راکړو او له ځایه پاځېد. ماته یې وویل: سهار چې دې چای مای وڅښلو، بیا به له دې ځایه رخصت شې. ما وی ارباب صیب تا دې الله پاک ژوندی لري، سبا ته زه وختي لمانځه نه وروسته له دې ځایه حرکت کوم. ویلې ښه نو چې څنګ دې خوښه وي، همغسې وکړه. که سبا ته تللی وې، پرمخه دې ښه شه. لاس ونه مې ورته ښکل کړل. مخه ښه یې را سره وکړه او لاړ د ننه کور ته ننوت.

ما د ارباب مزدورانو ته وویل: وروره سهار به راته لاره راوښیوئ. هغوی هر یوه وویل: هو سبا ته به وختي درته چای جوړې کړو، چای به وڅښې، بیا به دې لارې ته سیده کړو، ځې به.

د پرېوتلو ځای يې راتـه جوړ کـړ، زه خـو بـې لـه هغـې سـترې سـتومانه او بـې خوبـه وم، پـر بسـتره ولوېدم. تـر سـهاره مـې پـوره ښـه خـوب وکـړ. سـهار وختـي يـې راويښ کـړم، لمـونځ مـې وکـړ، هغـوی راتـه مخـې تـه چـای کېښـودې. مـا پـه چـالاکۍ يـوه پيالـه چـای وڅښـلې. هغـوی تـه مـې وويـل: وروره خـدای مـو ژونـدي لـره، اوس نـو لاره راتـه وښـايه، چـې لمـر رابانـدې تـود نشي.

د اربـاب لـه حجـرې نـه راووتلم، يـو تـن راسـره لـه کلـي نـه راووت. د يـوې لارې پـه سـر کـې ودرېـد. ويلـې هغـه وړانـدې ونـې چـې ښـکاري، هغـه ځـای پـورې بـه پـه همـدې لاره مخـامخ ځـې. کلـه چـې ونـو تـه ورسـېدې، يـوه لار ښـي پلـو تـه او بلـه مخـامخ تللـې ده. مخـامخ لاره کلـي تـه ځي او ښـي پلـو لاره سـړک تـه وتلـې ده. تـه بـه همدغـه ښـي خواتـه لاره ونيسـې. پـه سـړک بـه ځـې. کـه مـوټر درتـه پيدا شـو، لاس بـه ورتـه ونيسـې. هـر چېـرې چـې تلـې، ور وبـه خېـژې، ځـه نـو پـه مخـه دې ښه. هغه رانه ستون شو او ما خپلو پښو ته زور ورکړ.

لـه يـوه سـاعت مـزل نـه پـس ونـو تـه ورسـېدم. پـه دوه لارې ودرېـدم. د ښـي لاس لارې تـه وګرځېـدم، لمـر راوخـوت، يـوې ونـې لانـدې مـې دمـې لپـاره خپـل څـادر تـر کوناټـې لانـدې کـړ. شـاوخوا مـې پـام کـاوه، مخـامخ وړانـدې کلـی ښـکارېده. پـه کلـي کـې ځـای پـر ځـای لـوګي ختـل. د لـږې دمـې نـه وروسـته مـې بيـا لاره ونيولـه او پـه مـزل مـې پيـل وکـړ. سـړک کـې کـاڼي او تيـږې دومـره نـه وې، خـالي سـپېرې خـاورې وې. تـر زنګانـه پـې سـړی ښـخېده. خپـل څـادر مـې لـه سـره تـاو کـړ، مـا وی چـې ګرمـي مـې ونـه وهـي. بنـدي کـس لا پـه سـړک نـه ښـکارېده. د چينـارانو ونـې رانـه شـاته وړانـدې پـاتې شـوې. پـه يـوه کـڅ کـې سـړک تللـی و، د سـړک دواړو خـوا او تـه پنبـه ولاړه وه. ځـای ځـای د خټکيـو پاليزونـه هـم تـر سـترګو کېـدل. پـه ويـالې او پټيـو کـې د چنګښـو قـور، قـور مـې تـر غـوږونـو راړسـېده. پـوره ډېـر مـزل مـې وکـړ، لـه يـو نـيم سـاعت مـزل نـه وروسـته د مـوټر غرهـاری شـو. شـاته مـې کاتـه چـې دوړې وې يـو زوړ لـوی واګـون ګـاډی رارووان و. زه د سـړک پـه غـاړه ودرېـدم، لاس مـې ورتـه ونيـو. ګـاډی ودرېـد، يـو د اوږدو ويښـتانو زلمـي مـوټر چـلاوه. غـږ يـې وکـړو: ويلـې چېـرې ځـې. مـا وی مـوټر چېرتـه ځـي، هغـه وويـل: د پلخمـري خـوا تـه ځـو. مـا وی اسـتازه! زه هـم پلخمـري تـه ځـم. کلينـر غـږ کـړو ويلـې راځه راوخېژه. موټر ته وروختم او په يوه څوکۍ کې کېناستم.

مـوټر روان شـو او پـه دوړو کـې بيخـي پـټ شـو. د مـوټر ښيښـې مـاتې وې، دوړې او خـاورې مـوټر تـه راننـوتې. د لـږ مـزل نـه وروسـته پـه دوړو او ګردونـو کـې پـټ شـوم. اوه اتـه تنـه نور په موټر کې ناست وو. په څادرو کې يې ځانونه نغښتي وو.

هېڅ نه معلومېدل، چې څوک دي؟ له ډېر مزل وهلو نه وروسته موټر ودرېد. موټروان غږ کړ، ویلې: تالا شي ده، د دوستم دوی پوسته ده. موټر ته دوه تنه راوختل. هر یوه ته به یې پام کاوه. په چا چې به بې شک راغی، اسناد به یې ترې غوښتل. له ما یې هم اسناد وغوښتل. ما ورته د ارباب صیب لیک ورکړ ما وی نور اسناد نه لرم. خدازده، چې په خط به پوهېده او که نه؟ سمدستي یې لیک بېرته راکړ، موټروان ورته څه پیسې په لاس کې کېښودې او له موټره ښکته شول. موټروان نو بیا پښه پرې ټینګه کړه او په یو رپ کې د مزار له ساحې نه واوښت. ما سپښین قضا و، چې پلخمري ته ورسېدو. هلته مو دمه وکړه، لمونځونه مو هم وکړل او ډوډۍ خوړلو نه وروسته د پلخمري بازار کې وګرځېدم. هلته هم د خلکو وضعه راته مړه غوندې ښکارېده. څو تنه دوکانداران مې پېژندل. ما وی راځه ورچکر شه، ګوندې وي. په بازار کې د هغوی دوکان پلو روان شوم، چې نږدې ورغلم دوکانونه مې ورکتل هغه دوکانونه او هغه دوکانداران مې هېڅ په نظر رانغلو. دوه درې ځلې په بازار کې ښکته پورته لاړم، اشنا څوک مې نه کړو پیدا.

بازار کې د خلکو ګڼه ګوڼه زیاته وه، خو څنګه چې پخوا و، هغسې مزه یې نه وه. یوه سماوار ته وروګرځېدم، ما وی چای مای به وڅښم بیا به د تلو فیصله له ځان سره کوم. په سماوار (هوټل) کې خلک په تختو ناست دي، څوک چای څښي، څو ډوډۍ خوري، ځینې پخپلو کې سره خبرې اترې کوي. یو نیم پکې چوپه خوله ناست و. زه په یوه غالۍ چې د لرګیو په تختو غوړېدلې وه، کېښناستم، دېوالته ته مې ډډه ووهله. د هوټل شاګرد راته چای راوړ، په شنه پیاله کې مې له چاینکې چای راواړاوه، چې یوه تن مې له شانه په اوږه لاس کېښود. زړه مې کش وخوړه. ما وی ځه لکه چې بیا یې ونیولې، ما خپل لاس دستي پخپل جیب کې ومانده، ما ویل چې د ارباب صیب کاغذ ورښکاره کړم. ما چې هغه ته کاغذ ونیو، ویلې شمس الدین خانه لکه چې ودې نه پېژندم؟ وې خندل ما وی بشیر جان نه یې؟

ولې نه! بشیر یم. ورجګ شوم، د غېږې برګنډۍ مې ورسره وکړه، خواته مې کښیناست، هغه زموږ د کلي و. دستي مې ترې پوښتنه وکړه: والکه ته څنګه ترې ژوندی پاتې شوی یې؟

هغه موسکی شو وې ویل: دا ته نو څنګه ژوندی ګرځې. موږ دواړه لږ موسکي غوندې شو.

هغه رابانديٍ رادمخه شو، خبريٍ يې په خولې کې ورو کړې. شاوخوا يې وکتل، بيا يې راته وويل: په دې ځای کې زما او ستا خبرې نه کېږي، دا د چای پياله دې وڅښه چې لاړ شو. ما زر توده پياله په دوه درې ګوټونو کې تشه کړه. هغې ته مې وويل: تاته چای واچوم، هغه وی نه نه. زه خو دا دی اوس له کوره راغلم. ته دلته... له کوره. هو دلته خو زما د ترور زوی دی. له پخوا نه په دې پلخمري کې اوسېږي. د جمعيت ستر سړی دی. د هغوی کره راغلی يم. ته راځه چې ووځو. له سماوار نه راووتلو او په بازار کې د فابريکې په لور روان شوو. په بازار کې ډېر خلک ښکته پورته تلل. يوځای ته ورسېدو هغه رانه مخکې شو او زه ورپسې. تلو تلو له بازاره ووتلو. په يوه بله کوڅه کې ورانديٍ لاړو.

د خلکو ګڼه ګوڼه کمه شوه. ده مخ راستون کړو، ويلې راځه چې د هغې سپيدارو سيوري ته کښېنو او خپلې خبرې وکړو. له مانه دده تلوسه زياته وه. ما وی ډېره ښه ده. د سپيدارو يوې ګوړې ونې لاندې کښېناستو، ده سمدستي وويل: دلته د ترور په کور کې خلک ډېر دي، زما او ستا خبرې هلته نه کېږي. همدلته به سره ځانونه وپوهوو، بيا به لاړ شو. ما وی له دې نه ښه خبره چېرته ده! ما زر له ځان سره فکر وکړ، ما وی لومړی به همدا خپله کيسه او معلومات راته بيان کړي، بيا به زه ورته خپل کيسه وکړم.

ما وی ښه اندېوا له کيسه کوه، کلي ته څه حال دی؟

ده وې: دا خبره درنه ما غوښتل چې وپوښتم!

هغه بيا ورانديٍ شاوخوا پام وکړ، پخپلو برېتو يې لاس تېر کړ. وې ويل: زه خو دا دوه اونۍ کېږي، چې له کلي راوتلی يم. دلته مې د ترورې کره راغلی يم. هره ورځ له دې ځای نه ځان خبروم. په مزارشريف کې حالات خراب دي، جګړه ده. دو راته وايي مه ځه، حالات به ښه شي بيا به ځې.

زه چې له کور او کلي نه راتلم، خو کراري وه. يوازې په بالاحصار کې طالبانو سخت مقاومت کاوه، جنګ لا روان و. په کليو کې لا شی مې نه و. که څنګه؟ بيا ماته څوک رښتيا حال نه وايي. ولې د ترور ټوله کورنۍ راته خپه ښکاري، نور نه پوهېږم. دده له خبرو پوه شوم، چې دی د کلي د حالاتو نه چا نه دی خبر کړی. په خبرو کې به يې زما سترګو ستر ګو ته راکتل. هغه وويل: ښه نو اوس ته راته وايه، چې څنګه دلته راغلې، کور و کلي ته څه حال دی؟

زما مری وچه وه، دوه ځلې مې غاړه تازه کړه، اصلي خبرې مې خولې ته چېرته راتلې؟ لږه شېبه غلی پاتې شوم. د کلي په خلکو کې دده يو مشر ورور او دوه تنه د تره زامن د ليلی دښتې خپل ګوګل ته تېر کړي وو. هغه رابانديې شکمن شو، ويلې شمس الدين خانه ته خو د کلک ځيګر خاوند وې، څنګه غرکنده او غلی غلی کېږې؟

ما ځان ډېر تېر راتېر کړ، خو نه کېده، خبرې مې له خولې نه راوتې، ګچ او ګول شومه. هغه راته حېران، حېران کتل. همدا يې ويل: شمس الدين خانه هرڅه چې وي، وايه نو، اوس خو زموږ سر له راغلې ده.

زما ستونی ډک شو، سترګو نه مې د اوښکو باران رارون شو، يو ځل مې په زوره غږ کړو: څنګه يې ووايم؟ څه درته ووايم؟ د ويلو نه دي! زړه خو مې بې له هغې ډک و، نور ټينګ نه شوم، خپل سر مې په زنګنو ټيټ ونيو او ښه مې په زوره زوره وژړل. هغه هم له ما سره ژړا غبرګه کړه.

هغه کوښښ کاوه، چې تسلي راکړي او اصلي خبره باندې ځان پوه کړي. زما خو زړه ډک و، د سپيدار لاندې مې ډک زړه تش کړ. له زنګنو مې سر راپورته کړ، خپلې سترګې مې له اوښکو وچې کړې، هغه راته بيا وويل: ماته رښتيا، رښتيا وايه، بې له هغې مې خراب خراب خوبونه ليدلي دي.

ما وی انديوالـه صفا خبره دا ده، چې د کلي ټول خلک يې دوه ورځې مخکې د ليلي په دښته کې وژلي دي. د هغه د تندې ګونځې نوري هم څو کرښې زياتې شوې. ويل آخ دا څه وايې؟ شمس الدينه له چانه دې اورېدلي دي که څنګه؟ ته نو څنګه..؟ ما وی چې زه هم پکې وم، نور هغه بيخي بې واره شو. دا نو څنګه چل شوی ته خو راته سمه اصلي خبره وکړه. له خپل ځايه ماته لږ راوړاندې شو، يو اوښکې او لاس يې رپېدل. په وارخطايې يې وويل: هله کيسه کوه!

زما زړه تش شوی و او سبله مې برابره شوه، له سره مې ورته کيسه راونيوله. هغه راته مخامخ ناست و، غوږ يې ايښی و، ما ورته ټکي په ټکي کيسه پيل کړه.

د هغه زړه وار نه کاوه، ويل بالاحصار ته يې زموږ د کوره څوک راوستي وو؟ ما وی ورور دې و او دوه د کاکا زامن دي. نو بيا څنګ چل وشو. د ورور او کاکا زامنو په اورېدو بې لاړې په مری کې ونښتې. ما چې خبره په کانتينر کې د بندېدو او د خلکو د سلګيو او چيغو نارو ته ورسوله، نور نو د هغه وضعه خرابه شوه. په ړيره يې رنې اوښکې راماتې شوې. په کانتينر کې مې تېر شوی حالت ورته تېر کړ. هغه نور پسې ژړا ونيو.

خپل د څادر پیڅکه یې مخ ته نیولې وه. ما چې ټوله کیسه ورته تېره کړه، هغه له خپله ځایه راپورته شو. غبرګ یې ته راغاړې وت. دواړو په چیغو، چیغو وژړل. یو نیم څوک چې به په لاره تېرېده، موږ ته به یې راوکتل. ښه مو چې بیا سره زړه تش کړ. بیا هغه په نیولي غږ وویل: شمس الدین خانه راځه چې اوس د خاله کور ته لاړ شو، نورې خبرې به هلته کوو. موږ دواړه د هغې د ترور کور ته لاړو. د هغه د ترور کور له ښاره وتی په یوه کڅ کې یې کلا جوړه کړې وه، مخې ته یې لوی بڼ و. موږ د کلا مخې ته په دېره کې کښېناستو. یو تن په دېره کې د لرګیو پر تخت اوږد غزېدلی و، د خپلې چپنې لستونی یې په سترګو اچولی و. ښخ ویده و. دی ګړندی لاړ د ننه کلا ته ورننوت. زه په سوپه کې د چینار لاندې په توشک کښېناستم.

د سوپې په یوه کونج کې د اوبو غټه چاټۍ ایښې وه. په جام کې مې اوبه ترې راواخیستې او په سر مې راواړولې. لږه شېبه وروسته هغه (پرویز) بېرته له کلا نه راووت او زما خوا ته راغی. ویلې کور کې یوازې تورسرې دي، نارینه ټول بازار ته وتلي دي. ربښتیا تورچای څښې که شین؟ ما وی هر یو چې وي را یې وړه. ویلې دواړه شته. ما ویل شین چای راته راوړه. پرویز لږه شېبه کښېناست بیا پاڅېد. په تلو کې یې وویل: ترور مې رانه پوښتنه وکړه ویلې رنګ دې ځنګه زېړ دی، خپه غوندې ښکارې؟ ما وی نه نه تورۍ څه خبره نشته دی. چای مې چې راوړو، بیا به دواړه وغږېږو، چې دوی خبر کړو که نه؟

هغه سمدستي د چای پتنوس سره راغی. دوه په دوه چای ته کښېناستو. ما چې ده ته کتل، ډېره خپه او ستومانه معلومېده. ما وی پرویز خانه د خدای کار دی اوس خو راغلې ده، له پېښې نه تېښته نشته دی. که زما اورې خو تورۍ دې خبر کړه. دا ټول خبر کړه، ستا د ترور زوی خو بې له هغې له دې نورو سره لاړ لرې، کلي ته به یې ولېږو، چې پوره حال احوال راته راوړي. هغه لومړی لږ په فکر کې شو لږ غلی پاتې شو. بیا یې وویل: ښه ده، چې ته ځنګه وایې، همغسې به وکړو. زما خو همدا نظر دی، چې دا ستا د ترور زوی به کلي ته ولېږو، که یې وکولای شول ستا او زما واړه به راولي. زه به درنه بیا د جلال آباد په نیت ځم او ته به دې دلته د ترور سره څه موده پاتې شې.

ما او ده دا خبرې ښې وغږنجولې په پای کې مو همدا سره غوټه کړه، چې ترورزی به زموږه کډې راولي. په همدې مو فیصله وکړه او د مازدیګر لمانځه ته پاڅېدو. د پاڅېدو په وخت کې هغه راته وویل: که دې خوښه وي، بېګا ته به ټول له تېر شوي جریانه خبر کړو.

ما وی څنګه چې ستا خوښه وي، همغسې به کړو.

د مازدیګر لمونځ مو وکړو، ماښام نږدې و، چې د پرویز د ترور زوی راغی. څلور تنه وسله وال ورپسې وو، ما چې ولیدل، زړه مې دربا پیل کړه. ما وی ګنې بیا راپسې دوستمیان راغلل. له ورایه یې پرویز ته وخندل په تورو برېتو کې یې سپین غاښونه وځلېدل. ویلې تروږزیه لکه چې ټوله ورځ دې په کور تېره کړه. په چټکو ګامونو زموږ خواته نږدې راغی. هغه ورته زه وروپېژندم، پوره د خوند روغبړ یې راسره وکړو.

خپل کلاشینکوف یې ونې ته څوړند کړ، ویلې زه به اودس وکړم. ماښام دی، نورو ملګرو یې هم اودسونه وکړل. د ماښام په لمانځه ودرېدو، وروسته له لمانځه نه هغه په چالاکۍ سره کور ته ننوت. ورپسې پرویز لاړ. په راغلو کسانو کې یوه یې ګیس ته تیلی وواهه. ګېس یې بل کړو. ما له یوه نه پوښتنه وکړه: انډیواله تاسې همدلته اوسېږې؟

هغه وویل: هو موږ د قوماندان صیب کسان یوو، همده سره ګرځو. زموږ نوره قوه او مجاهد د زغالو (سکرو) دوکان سره پراته دي.

موږ لا په همدې خبرو کې و، چې پرویز دسترخوان څنګ کې نیولی و او راغی. دوه درې هلکانو ډوډۍ راوړه. قوماندان راووت. موږ ټول ګډ سره په دسترخوان کښېناستو. د ډوډۍ په جریان کې قوماندان وویل: ښښنه غواړم، هرڅه چې تیار وي، راسره خوړئ به یې. زموږ داسې لالهانده وظیفه ده، یوه لحظه خوځېدای نشو. کله جګړه وي، کله هسې خبرې اترې، بیخي خوشې حالت دی. حېران ورته پاتې یو، چې نه یې کوو، دې وطن کې په غیر له دې نه شپې نه کېږي، چې کوو یې، دغسې حال دی. کله داسې هم شي چې په میاشتو کې کور ته نشو راتلای. ما چې هغه ته کتل، د خپلې قوماندانۍ نه خوښ ښکارېده. د ډوډۍ تر پایه یې د خپلې قوماندانۍ خبرې راته وکړې. له ډوډۍ وروسته چای راوړل شو، د چای په اخر کې پرویز هغه ته په غوږ کې څه وویل. ده سمدستي وویل: ښه، ډېره ښه ده. لږه شېبه وروسته قوماندان خپلو وسله والو ته وویل: والکه تاسې پام کوئ موږ د یوه ساعت لپاره دننه ننوزو. هغوی ټول وویل: ښه صیب. هر یوه خپل سلا راواخیستله او شاوخوا د ښار لپاره یې تیاری ونیوه. پرویز وویل: شمس الدین خانه ترور مې وایي دی یو وار راننباسه، چې له نږدې نه ورسره وګورم. راځه دننه به لاړ شو. موږ درې واړه کلا ته ننوتلو. د کلا دروازې ته څېرمه یوه لویه هوجره وه، پکې کښېناستو. هلته هم ګېس لګېدلی و. لویه کوټه په قالینو پرش وه، لږه شېبه وروسته د قوماندان مور او لمسیان راغلل.

د قوماندان مور بوډۍ شوې وه، سترګې يې کمزورې وې، هوجرې ته راننوته. مور ورپاڅېدو، پرويز راته وويل: دا زما ترور ده. ما يې لاسونه ښکل کړل. هغې هم په سر ښکل کړم. د ګېس ترخنګ په توشکه کېناسته، درې تنه لمسيان او يوه لمسۍ يې ترخنګه کېناستل. پرويز وويل تورۍ دا سړی شمس الدين نومېږي، د مزار د شولګرې د لر کلي اوسېدونکی دی. زموږ دوست دی، موږ سره په يوه کلي کې اوسېږي. له پخوا نه هلته زمکه لري. کلا يې زموږ د مځکې سره نږدې ده. ښه چم ګاونډ راشه درشه سره لرو. نن غرمه مې بازار کې وليد، د کور و کلي پوښتنه مې ترې وکړه، پوره احوال يې راته ووايه. نور نو دهغه ستونی ډک ډک شو، زه پرې پوه شوم، چې خبرې ترې ورانې شوې. زر مې ترې خبره ونيوله. يوازې هغه ماته د ژړا په حالت کې لاس ونيو، ويلې دی به درته خپله کيسه او د سترګو حال ووايي.

ما دوی ته زموږ د کلي حالت، د بالاحصار او د ليلي د دښتې کيسه راواخيسته، هغوی ټولو راته غوږ نيولی و. ما چې د خپلو کليوالو چيغې نارې او مرګ په کانټينرو کې ناستو کسانو ته تر دغه ځايه کيسه راورسوله، بوډۍ په ژړا شوه. د خپل ټيکري پېڅکی يې سترګو ته ونيو، اوښکې يې روانې وې. د کانتينر حالات مې چې لږ نور ورته بيان کړل، پرويز او قوماندان دواړه په ژړا شول. د هغوی د خپلوانو مې هم ورته وويل. ما وی د پرويز ورور او دوه د کاکا زامن راسره په يوه کانتينر کې ناست وو.

تر پايه مې کيسه ورته تېره کړه، په کوټه کې ناست کسان ټول غمګين او په ژړا شول. د هر يوه له سترګو نه اوښکې روانې وې. قوماندان هم د جېب دستمال سترګو ته نيولی و. زما حالت هم چندان نورمال نه و، تر ډېره وخته ټولو وژړل. بيا قوماندان وويل: ددې بې ناموسانو په دغه کار موږ نه يو خبر، خالي دومره خبر شو، چې ډېری پښتانه يې په کانتينرو کې له خپلو کليو نه وړي دي او بلا طالبان يې هم په کانتينرو کې ژوندي اچولي، چې هغوی ټول مړه شوي دي. ولې د کليو د خلکو نه چا څه نه دي ويلي.

له دغه خبرې نه وروسته د هغه رنګ سور واوښت، لږه شېبه په فکر او چرت کې لاړ. پرويز ته موقع په لاس ورغله، وې ويل: ترورزيه نورې خبرې پرېږده، سهار وختي به زموږ په ورو پسې ځې. د شمس الدين خان واړه او زما واړه به راولې. قوماندان شېرخان لومړۍ لږه شېبه غلی شو، بيا يې وويل: لکه چې دا ځل يې په پښتنو پسې رااخيستې ده.

د طالبانو دې خدای بېخ اوباسي، چې په قدرت کې و، خو ملا او بنیادګر و، اوس چې نیول کېږي او وژل کېږي، پښتون دی. بیا لږ موسکی غوندې شو وې ویل: د الله کار دی، په دې ترکمنو او اوزبکو به چا سلام نه اچاوه، نن د بل په مټ او زور څه نه کوي؟ په غوسه کې یې ډېرې خبرې وکړې. بیا یې وویل: ستاسې فیصله همدا ده، چې ماشومان مو دلته راشي؟.

ما وی قوماندان صیب که ته زموږ کلي ته تلای شې، ډېره به ښه شي. یو وار به د کلي احوال زده کړې. په یو ترتیب سره به زموږ واړه تر دې ځایه راورسوې. زه خپل وطن مومند درې ته ځم. ځمکه او مال به زموږ دهقان ته که ژوندي و، وسپارې او که مړه وو، نو د هغه مېرمن او زامنو ته به یې ورتسلیم کړې او دا به ورته ووایې، څو ورځې وروسته به زما له خوا ورسره بیا نورې خبرې او ملاقات وشي.

قوماندان وویل: ډېره ښه ده، چې ستاسې څنګه خوښه وي، هغسې به وکړو. زه به سبا ته ستاسې کلي ته لاړ شم. همدا خبره یې وکړه او وې ویل: ناوخته دی، شپه تېره ده، راځئ، چې حجرې ته لاړ شو او تاسې لږ خوب وکړئ، نورې خبرې به سبا ته کوو. ولې زه درنه سهار وختي ځم.

د ویر کلی

موږ په حجره کې ډډې واچولې، تر ډېره موږ دواړو ته خوب نه راتلو. په همدې سوچ کې چې ایا ماشومان او کلی کور به څنګه وي؟ سهار وختي لمانځه ته جګ شولو، قوماندان د خپلو باډي ګارډانو سره وختي تللی و. موږ د هغه راتګ ته انتظار پاتې وو. دوه ورځې تېرې شوې، په دربیمه ورځ هغوی رارو سېدل. زه او پرویز دواړه د ماسپښین په لمانځه ولاړ وو، چې وړاندې غږ شو ویلی راغلل. موږ لمونځ خلاص کړ، راپورته شوو.

یو هلک راغی، ویلې پلار مې خلک راو ستل. موږ د کلا مخې ته ورغلو. کتل مو چې د بازار له خوا هغوی په کڅ کې راروان وو. موږ سمد ستي مخې ته ورغلو. غوښتل مو چې پیټې ورسره راواخلو. کله چې د هغوی خوا ته ورغلو، ماشومانو زموږ په لور رامنډې کړې. زما اولادونه ماته راغاړې وتل او د پرویز ماشومان له هغه نه تاو شول. د کڅ په منځ کې زموږ مېرمنو په ژړا پیل وکړ. زما مېرمن څکه ډېر ژړل، چې زه خو د هغیو نه د نورو کلیوالو سره یوځای له کوره راوتلی وم، نور کلیوال خو کور ته نه و ستانه شوي، ټول د کلي پاتې مېرمنې او واړه زاړه په دې پوه شوي وو، چې یا خو بندیان دي او یا یې وژلي دي. قوماندان شېرخان د خپلو کسانو سره زموږ کډې راوستې او د هغوی کلا ته ننوتل. په کلا کې شپږ کوټې وې، د ځای مشکل نه و. ښځې او ماشومان یې سره په کوټو کې ووېشل. موږ نارینه هوجرې ته لاړو. د قوماندان وسله وال څلور تنه له کلا بهر د وسلې سره په څار بوخت و. شېرخان وویل راځئ موږ درې واړه به په هوجره کې کېښېنو. لږه شېبه وروسته چای راوړل شو. چای مو څښنو چې قوماندان شېرخان خپلې خبرې داسې پیل کړې:

شمس الدین خانه ماما ! له ژونده مې زړه تور شو، داسې کار د نړۍ په تاریخ کې نه دی شوی لکه ستاسې په کلي کې چې شوی دی. په هغه لوی کلي کې چې له خلکو ډک و هېڅ پاتې نه دي. نارینه یې وژل شوي او پاتې کسانو کډې کړې دي. په ټول کلي کې وګرځېدم، ویر دی او ژړاګانې دي. په هره کوڅه به چې ورتلم، په غېږ له ژړا مې نور څه نه اورېدل. توبه، توبه څه حال دی ستاسې په کلي کې؟ ستاسې په باب مې چاته څه نه دي ویلي، یوازې مې په پټه توګه ستاسې د مېرمنو سره رابطه پیدا کړه.

د نورو ماماګانو کورونو ته لاړ نشوم، ځکه چې که چېرته ستاسې کورونو ته تلای وای، رسوايي ګڼېدله. دا واړه مې بیا په اسانه نشو راوستلای. دوی ته مې ځای وروښود، لومړی مې ورته ځان وروپېژاند او ستاسې د خولې سوال ځواب او نښې مې ورته وویلې. پس له هغې دوی ټول سرک ته راووتل. په دوو ګاډو کې مې کښېنول او رامې وستل. بې له هغې نه د کلي پاتې ښځې او ماشومان د تېښتې په حال کې وو. هر چا خپلې کډې بارولې. له ما سره په غېر له دې ځلورو تنو نه، نور د تنظیم کسان راسره وو. دا ځینې خبرې خوند نه راکوي، چې په خوله یې یادې کړم. د یوه قوماندان سره مې شپه وه. هغه راته ټولې کیسې وکړې، هغه په خټه ترکمن دی، مېړمن یې تاجکه ده. ولې ما سره له پخوا نه دوست دی. په غیر له تنظیم او جهاد نه ما او هغه ډېر کلونه سره یوځای په ځو جبهو کې سره تېر کړي دي. یو له بله مو هېڅ پټ نه دي. ددې ماشومانو په رایستو کې راسره تر پایه مرسته وکړه. پېګانه ابل بېګاه مې ورسره شپه وه، د تېرو ځو شپو تېرې شوې کیسې یې راته وکړې. هغه راته دا خبره هم وکړه:

ویلې په غېر له دغه کلي، یانې ستاسې کلي نه په غیر نورو کلیو کې هم همدغسې عملیات شوي دي، خو یره په دې کلي کې له حده زیات ظلم شوی دی. ما وی د ظالم بچي ته په دې عملیاتو کې وی. کسم یې راته وکړو. ویلې ښځه دې رابانډې خور شي، چې زه قصدي پخپل کور کې وم. یوه هفته وظیفه کې نه وم، زه خبر وم، چې په دې کلیو باندې همدغسې عملیات کوي. زما کسانو به راته راپور راوړو. وخت په وخت به خبرېدمه، غم او غوسه مې پسې زیاتېدله، ولې چاره څه وه؟.

دا لا څه کوې، تاته یو بل راز هم وایم، ځکه چې یار مې یې. داسې خبره مې اورېدلې ده، چې په دې سیمه کې د تللو پښتنو نه ځمکې اخلي او کډه کولو ته یې مجبوروي. خو پام دې وي چې زما دا خبره بل چاته ونه کړې. دا یې راته وویل او زه ترېنه بیا رابیل شوم. دلته په بغلان او پلخمري کې اکثره پښتانه دي. که زه او یا ما غوندې ځو نور د دوی سره سر ونه خوزوو (د شمالي ټلوالي) سره، دا پاتې پښتانه هم بې ابې او سپکاوي ته رسېږي. په زړه مو کله قبلېږي، هغه داسې ورته ډېرې خبرې ګوکړې. بیا یې وویل پرویز ماما دوی د ټولې کورنۍ احوال مې واخیست. لکه څنګه چې شمس الدین خان ورور پخپلو سترګو هرڅه لیدلي کتلي دي، هماغسې شوي دي، خو خلک لا په کلي کې د اصلي واقعې او پېښې نه سم خبر نه دي. زیات یې پوه دی، چې د کلي ټول خلک یې د لیلی په دښته کې وژلي دي.

زه پـه همـدې سـبب سـره کلـي تـه دننـه ورننـوتم نـه. لـه بهـره مـې ټـول معلومـات واخيـست. کلـی ورځ پـه ورځ تـشېږي، کـډې تـرې روانـې دي، مـا هـم چـالاکي کولـه، چـې ژر ستاسـې ماشومان راوباسم. زما له لاسه همدومره کېدل، نور نو ستاسې خپله خوښه ده !.

د خبرو وار مارته راورسګېد:

وروره ! تـا دې خـداى ژونـدى لـري، ډېـر لـوى احـسان دې پـه مـا واړاوه، ترڅـو ژونـدى يـم، دا مرسـته او احـسان بـه دې هېـر نـه کـړم. زمـا بـه لـه خدايـه سـمه وه ، ګنـې پـه دومـره اسـانۍ سـره دا کـار نـه کېـده. لـه ښـه مرغـه، چـې پرويـز مـې پـه بـازار کـې وليـد او دلتـه يـې راوسـتم، کـه نـه خدازده په کومو ځايونو به ګرزېدئ؟.

قومانـدان صـاحب زه داسـې فکـر کـوم، چـې دا خلـک پـښتانه پـه ترکـستان زمـين بانـدې نـور نـه پرېـږدي. د طالبـانو دې کـور وران شـي، ډېـر زيـات يـې قهرولـي دي. طالـب او ناطالـب نـه ګـوري، خـو چـې پـښتو وايـي، بـې مرګـه يـې نـه پرېـږدي. د ترکمنـو ، اوزبکـو او هـزاره و سـره دا تاجـک ګفتـه ټـول د پـښتون پـه بربـادۍ او نـابودۍ پـسې يـې دا ځـل بـډې وهلـي دي. قوماندان شېرخان وويل: هو ، هو همدغسې ده ، د ټولو پوه خبره ده.

پرويز له د خبرو وار ورغی، ده وويل:

اوس خـو مـو سـر لـه راغلـې ده، د پېښـې نـه تېښته نشته دی. ولـې پښتانه خو بـلا وهلـي نـه دي؟ پـه اتفـاق دې ټـول پـښتانه پـه يـو اواز سـه خـارجي راغلـو قـواوو تـه (امريکايـانو تـه) ووايـي، چـې دا وطـن د پـښتنو د اکثريـت خـاوره ده. لـه پخـوا زمـانې نـه راپـدې خـوا يـې د خـارجي يرغلګـرو نـه دا خپلـه خـاوره سـاتلې ده. دا اوس دا خلـک د امريکـايي او انګليـسي عـسکرو او قوتونـو پـه زور پـښتانه وژنـي، لـه خپلـې ځمکـې يـې باسـي او د القاعـده او طالـب پـه نـوم يـې خارجيـانو تـه پـه ګوتـه کـوي. دا عمـل غېـر انـساني او غېـر افغـاني عمـل دی. دا خارجي قواوې بايد پوه کړی شي. په کرار کښېناستو خو نه کېږي.

قومانـدان د پرويـز خبـره ونيولـه، ويلـې ماماجانـه ! کـه رښـتيا راباندې وايـې، پـه کـوم پـښتون دا اواز جګـوې؟ پـه دا پېنځـه ويـشتو کـالو کـې دې پـښتون پاچـاهي نـه کولـه، خـو اصلاً هغـوى لـه سـره پـښتانه، نـه وو. د پـردو غلامـان وو. سـبا تـه همـدا خبـره ده او بيـا هـم همدغه حال دی.

د پـښتنو کيـسه دې مفتـه ده، د ځـان، مـال او بچـو غـم وخـورئ، پـښتانه پرېـږده، چـې تشې لاپې شاپې وکړي. هغه پخواني پښتانه، نه دي پاتې.

ما بیا د خبرو وار ونیو، ما وې: شېر خان قوماندان صیب ستا د خبرو سره زه موافق یم، خو یوازې دومره ویلی شم، چې داسې هم نه ده، چې دوی څنګه فکر کړی دی. په افغانستان کې ټولو سیاسي ډلو ټپلو خپل وار تېر کړو، هر چا د افغانستان خلکو ته خپلې نادودې پرېښودې. نن دې شېر پنجشېر او شمالي ټلواله هم خپل وار تېر کړي. ولې دا ناروا چې دوی رااخیستې ده، هېڅ یو په تاریخ کې داسې نه دي کړي. لکه چې دوی وکړل. په افغانانو هېڅکله د چا بدل چاته نه دی پاتې شوی، ترڅو به داسې وي. زموږ غټ عېب او قصور دا دی، چې سره په اتفاق نه یو. پخوا هم همدا خلک وو، دوی له مونږه ځل وهلی نشو، خو له دا ځینو پښتنو له لاسه په موږه داسې شپې ورځې راغلې دي. ټولې نړۍ ته یې لکه د ببو غوندې وروپېژندلو. ته والله د یوه ملک پاچاهي چې طالب ته پاتې شي، نو د داسې ملک به څه حېثیت وي؟ قوماندان صیب، چې رښتیا راباندې وایې، دا کارونه چې دوی وکړل، د اسلام په تاریخ کې کله داسې شوې دي؟.

مطلب د پښتون شمله یې راټیټه کړه. طالبان خو د بل چا په مرسته د څو تنو لوږ پوړي خرڅ شوي غلامان طالبان وو، چې پخپله مخه ولاړل. په نوم طالب خو یې ټول پښتانه دل کړل. اوس نو بله چاره نشته دی، هرڅه چې دي په ځان به یې تېروو. پرویز را نه خبره ونیوله. ویلې شمس الدین خانه وروره! راځه چې اوس ددې خپلو ماشومانو او د خپل سر غم وخورو. شپه په وتو ده، اوس به خپلې خبرې وکړو. ته څه تصمیم لرې، چې څنګه وکړې؟.

ما وی زه خو وروره تاسې ته صفا خبره کوم او هغه دا چې زه چې ژوندی یم، نور به خپل کلي ته لاړ نشم، ځکه چې په کلي کې څوک نه دي پاتې. اوس نو هلته ژوند خوند نه راکوي. ځمکه او کلا، مالونه مې دهقان ته پاتې دي. زړه مې دی څه موده وروسته دغه ځمکه کلا هرڅه خرڅ کړم، څو خپل وطن ته لاړ شم. پاتې ژوند د خپل پلار نیکه په پخواني کلي تېرکړم. سبا ته به له خیره د کابل په لور وخوزېږو. رښتیا قوماندان صیب! د سالنګ لاره څنګه ده، تګ راتګ پرې کېږي؟ هغه وی: هو تر پرونه خو د سالنګ لاره خلاصه وه، چې خلاصه وي ښه ده. موږ به سهار ته په خیر سره له تاسې نه رخصت شو. قوماندان شېرخان وویل: ماما ولې یو څو شپې خو به مو راسره تېرې کړې وای. ما وی: تاسې دې الله ژوندي لري، که ژوند باقي وو، زه یو ځل بیا څه موده پس بېرته دلته راځمه.

پرویز وویل: سمه ده تاسې دې خدای په خیر سره خپل وطن ته ورسوي، موږ به تر هغې دلته یو نو ترڅو چې وروسته نور څه پېښېږي. نور نو شپه زیاتې په وتو وه، قوماندان وویل: اوس به ویده شو، سهار به له خیره بیا څنګه چې ستاسې خوښه وه، هغسې به وکړو.

شپه تېره شوه، سبا شو. وختي لمانځه ته پاڅېدو، وروسته بیا چای وڅښل شوې. قوماندان شېرخان وختي یو تن په موټر پسګي بازار ته لېږلی و. لږه شېبه وروسته هغه راغی. ویلې موټر مو دربس تر کابله نیولی دی. موټروان ویلی سورلی دې راوله، چې حرکت وکړو. د سالنګ لاره نامعلومه غونډې ده، څومره چې په وخت لاړ شو، ښه ده. ما خپلې مېرمنې ته وویل واړه درسره سنبال کړه، چې ځو په خیر. په دې وخت کې قوماندان شېرخان او پرویز دواړو جېب ته لاس کړو، پیسې یې راوویستې او ماته یې ونیولې. شېرخان پیسې زما جېب ته راختا کړې، ما بېرته ورکړې. ویلې ورور! ته په سفر ځې، ماشومان درسره دي، چېرې بند پاتې نشئ. ما وی کور دې ودان. زما مېرمنې له کوره ځان سره پوره پیسې راوړې وې. ګومان کوم، چې خدای به مو بګد نه پاتې کوي. د هغه مور او ماشومان، مېرمن یې او موږ ټول سره په یوه ځای لاسونه پورته کړل، دوعا مو وکړه. بیا ما هغوی ته وویل: ستاسې ښېګڼې به نه هېروم. تاسې دې الله ژوندي لري. قوماندان صیب، پرویز خانه څو ورځې وروسته به زموږ د کور، کلي، ځمکې او زموږ په دهقان به درسره ټینګه وکړئ، چې په هرڅه ورسره پام وکړي. زه په خیر سره بېرته زر راګرځم او که دې وکولای شوای، زموږ دهقان ته د کوم باوري سړي په خولې ځواب ورولېږه. ورته وو وایه شمس الدین روغ جوړ دی، خپل واړه یې د څو ورځو لپاره مومند درې ته بیولي دي. څه موده وروسته بېرته راځي. زما خو اصلي خبره ستاسې سره ده، چې زه بېرته که ژوندی وم، خپل کلي ته به دوباره ور ونه ګرځم.

زه به بیا په کلي څنګه سترګې ولګوم؟ ورونه، خپلوان او کلیوال به نه وي او زه به یوازې په کلي کې ژوندی ګرځم. نه، نه دا نشم کولی. پرېږده، چې زه هم خپلو کلیوالو او پښتنو ته خپله پښتنو او ننګ وروښیم. پرویز جانه که چېرته کلي ته لاړې، په ټول کلي او کاڼو بوټو باندې به زما سلام وایې.

اوس نو د خدای په امان، د کور له ټولو غړیو نه مو مخه ښه راواخیستله. یوازې شېر خان او پرویز راسره تر موټره ولاړل. د پلخمري ښار د کابل موټر تم ځای ته ورسېدو، زموږ موټر تیار و، ماشومان موټر ته وروختل. ما له قوماندان او پرویز نه خدای په اماني واخسیتله. دوی لا ولاړ وو، چې موټر روان شو. هغوی راته لاسونه خوځول، چې زموم موټر په دوړو کې راپناه شو.

پـــای

ژوندۍ پېښنه

ادب په هره ټولنه کې د اصلاح او سمونې لپاره ډېر مهم رول لوبولی دی، په هره ټولنه کې څه ناخه نیمګړتیاوې او ناانصافۍ موجودې وي، چې د اصلاح او رغونې لپاره یې شاعران، لیکوالان او ادیبان د خپل قلم په ذریعه ډېر کار کوي.

وایي چې ښه قیصه، ناول، افسانه یا ډرامه هغه وي، چې لوستونکي پل په پل د ځان سره بیایي، تر هغې چې د قیصې د پای ټکي ته نه وي رسېدلی.

د افغانستان تېر پنځه ویشت کلن ناورین او غمیزې هم ډېرې بد مرغه او دردونکې قیصې په خپله سینه کې ځای کړې دي، په دغه غمېزه کې په بې وزله افغانانو او بیا په خاصه توګه په پښتنو ډېر ناوړه او بې دریغه ظلمونه شوي دي. د ډله ایزو وژنو قرباني هم اکثر پښتانه دي، چې ښه مثالونه یې د کونړ د کرهالي او د لیلی د دښتې ډله ایزې ټول وژنې دي، پښتانه تل کله د ملا او طالب په نوم، کله د مجاهد او اشرار په نوم، کله د کمونست (خلقي او پرچمي) په نوم زورېدلي دي او د ظلم د وخت د هر دور چارواکو او ټوپک سالارانو په مختلفو پلمو (چلونو) په دغه بې ګناه او بې وزله خلکو خپله خواه یخه کړې ده.

د دغه ظلمونو او ډله ایزو وژنو یوه بد مرغه پېښه د "لیلی د دښتې" ده، چې د هېواد د شمال د دغه ناوړه پېښې انځور محمد اجان یار په دې کتاب (د لیلی دښته، د سترګو لیدلی حال) قیصه کې په ډېر ساده او روانه لهجه په مختلفو کردارونو کې رانغښتې او په داسې انداز کې یې تمثیل کړې، چې لوستونکي به د کتاب د لوستلو په وخت حتماً دا فکر او سوچ کوي، چې محمد اجان یار د دغه پېښې د خپلو سترګو شاهد دی.

د پښتونخوا د پوهنې دېره د تېرو څو کلونو راهیسې هڅه او زیار کوي، چې د پښتنو لیکوالانو سره د کتابونو په چاپ او سمبالښت کې مرسته وکړي، ترڅو د پښتو د ادب زار لمن د هر راز ادبي رنګینیو څخه ډکه شي، چې په دې سلسله کې یې په زیات شمېر کې کتابونه د مینه والو لاسونو ته رسولي دي.

د ښاغلي محمد اجان یار دا دوهم کتاب دی، چې د پښتونخوا د پوهنې دېرې په زیار خورېږي، له دېنه وړاندې د یار صیب د یو ښکلي ناول "څانګه" د خپرېدو ویاړ هم د پوهنې د دېرې په برخه شوی، چې هغه ناول "څانګه" هم د یوې ژوندۍ پېښې او یوې پښتنې پېغلې د ژوند داستان و، چې د لوستونکو د پام وړ ګرځېدلی دی.

(د لیلی دښته د سترګو لیدلی حال) هم د افغانستان د غمیزې یو تاریخي او حقیقي قیصه ده، چې محمد اجان یار په ښکلې او ښه توګه انځور کړې ده. په دې قیصه کې د اسې کردارونو ته ځای ورکړل شوی، چې د پښتنې د تل (بېخ) عکاسي کوي، د مظلومانو ژړا او فریاد د انساني حقونو د علمبردارانو غوږونو ته رسوي او د ټوپک سالارانو او ظالمانو د تورو مخونو څخه پرده پورته کوي، کوم چې د ژبې، قوم او نسل په نوم یې په پښتنو هر راز وحشیانه او نه بخښونکي ظلمونه کړي دي.

د لیلی دښتې د ډله ایزو وژنې خبرونه او راپورونه خو مو د ورځپاڼو، مجلو، خبري رسنیو او راډیوګانو په وسیله اورېدلي و، مګر د دغه بې رحمانه ټول وژنې اصلي منظر زما په خیال تراوسه په کتابي شکل نه دی راغلی. دا د محمد اجان یار کمال دی، چې د دغسې دردونکو پېښو څخه یې په ډېر هنر پرده پورته کړې ده.

تېر کال زما دیار صیب سره په جرمني کې لیدل کتل وشو، ما د هغه ځینې شعري ټولګې هم لوستې وې، هغه زما څخه د دغه نورو کتابونو د چاپ په هکله د مرستې غوښتنه وکړه، نو هماغه و چې د "ځانګه" ناول څخه وروسته دا دوهم کتاب هم چاپ شو. زما په آند (فکر) یار صیب په شعر، ناول او څېړنیزو لیکنو پوره پوره ازمېښت کړی دی. د هغې ټولې لیکنې د قدر وړ دي، خو د دې وروستیو کتابونو د چاپ څخه دا په ډاګه کېږي، چې په قیصه او ناول لیکلو کې یار صیب پوره تجربه او لاس بری لري او دا ځکه چې هغه د ولس په ژبه په ساده او روانه لهجه د قیصې شروع او انجام په ډېر ښه توګه تمثیلوي. دا به په دې مانا نه وي، چې نورې لیکنې یې په زړه پورې نه دي، خو کوم خوند او مزه چې د هغې په نثري لیکنو خصوصاً په قیصه او ناول کې دی د یادونې وړ بولم، ځکه د دغه ټولې قیصې او پېښې د افغانستان د اوږدې غمیزې سره جوخت تړون لري او بالکل حقیقي او یا حقیقت ته نژدې دي. که څه هم د محمد اجان یار په دې کتاب کې به ځینې تېروتنې او نیمګړتیاوې هم وي او په ځینو ځایونو کې به د مبالغې څخه هم کار اخیستل شوی وي، خو په حقیقت کې قیصې ته د رنګ او ښکلا ورکولو لپاره دا هرڅه ضروري وي. زه د پښتو ژبې د خدمت په دغه سفر کې محمد اجان یار ته لا ډېر بریالیتوبونه غواړم.

عبدالبصیر بیدار

د پښتونخوا د پوهنې د دېرې مرستیال

پېښور، پښتونخوا